ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЕЙ ЛЫЗЫ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

№172 (21.330) ●2008 гъэм фокIадэм (сентябрым) и 3, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ къыдокI ● И уасэр соми 3-щ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и тыгъэхэм я Iуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и Указ

Физкультурэмрэ спортымрэ зегъэужьыным куэд зэрыхащIыхьам папщIэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и ЩIыхь тхьилъыр етыж

Аккаев Хьэжмурат Магомед и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Физкультурэмрэ спортымкIэ и Къэрал комитетым «Спорт Iэзагъ нэхъ пIагъэ дыдэмкIэ школ» и къэрал Iуэхущ1апIэм и спортсменым-инструкторым, Пекин щIегъэкIа XXIX Олимп Джэгуэхэм атлетикэ хьэлъэмкIэ жэз медалыр къыщIэзыхьам;

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм физкультурэмрэ спортымкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ» цIэ льапIэр яфIэщыж

Къардэн Анзор Хьэсэнбий и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Физкультурэмрэ спортымкIэ и къэрал комитетым олимп щIэблэ щагъэхьэзыр и республикэ сабий-ныбжьыщIэ спорт школ хэкам альдж-урым бэнэкIэмкIэ и гъэсакIуэм-егъэджакIуэм

Маккаев Махъты Хьэсэн и къуэм - Iуащхьэмахуэ районым ЩIалэгъуалэм, физкультурэм, туризмэм я IуэхущхьэмкIэ и комитетым и сабий-ныбжьыщIэ комплекс спорт школым атлетикэ хьэлъэмкIэ и гъэсакIуэ-егъэджакIуэ нэхъыжьым

Хьущт Аслъэнбэч Виталий и къуэм - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Физкультурэмрэ спортымкIэ и къэрал комитетым «Спорт Iэзагъ нэхъ пIагъэ дыдэмкIэ школ» и къэрал Iуэхущ1апIэм и спортсменым-инструкторым, Пекин щIегъэкIа XXIX Олимп Джэгуэхэм альдж-урым бэнэкIэмкIэ дыщэ медалыр къыщIэзыхьам.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президент КъАНОКЪУЭ Арсен

Налшык къалэ
2008 гъэм шыщхьэIум и 30-м №89-УП

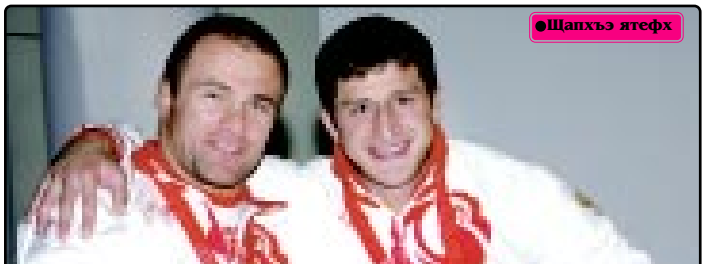

●Щапхъэ ятефх

Адыгэхэмрэ балъкъэрхэмрэ, Кавказым, Урысейм ис лъэпкъхэр быдэу зэпащIэ Хьущт Аслъэнбэчрэ Аккаев Хьэжмуратрэ я зэныбжьэгъугъэм. Апхуэдэу щытын хуейщ олимпионхэм я зэхущытыкIэр. *Сурэтыр* КЪАРЕЙ Элинэ *трихащ.*

Аслъэнбэчрэ Хьэжмуратрэ

Ди газетым зэрытетащи, фокIадэм и 1-м Театр ЩIхьуантIэм щагъэлъапIащ мы гъэм Олимп Джэгуэхэм альдж-урым бэнэкIэмкIэ чемпион щыхъуа Хьущт Аслъэнбэчрэ атлетикэ хьэлъэмкIэ жэз медалыр къыщIэзыхьа Аккаев Хьэжмуратрэ.

-КЪЭБЭРДЕЙ -Балъкъэр Республикэм и щIыхуэхэм си гуапэу сынывохъуэхъу КъБР-м и Къэралыгъуэм и махуэмкIэ. Абы и щIыхьэр Налшык ди къэралым и къалэ нэхъ дахэ дыдэхэм ящыщщ икIи сытым дежи си гуапэщ фи деж сыщыхьэщIэну. Нэхъ гуапэж сщыхъуащ нобэ вгъэлъапIэ спортсменхэм я текIуэныгъэхэр. «Гладиатор» спорт клубыр илъэсипIЛм щIигъуауэ мэлажьэри, спортсмен лъэрызехьэ куэд игъэхьэзыращ, спорт лъагапIэ куэдми нэсащ. Дэ дыхущIокъу ди секIухэм ныбжьыщIэ нэхъыбэ къызэретщэлIэным икIи си фIэщ мэхъу, зэман дэкIмэ, Хьущтымрэ Аккаевымрэ хуэдэу, абыхэм я щIыхькIи мыпхуэдэ гуфIэгъуэ зэIущIэ куэд къызэрызэдгъэпэщыну, - жиIащ УФ-м и Президентым и Администрацэм и Унафэщ1ым и дэIэпыкъуэгъу **Хъунсирокъуэ Назир.**

ГуфIэгъуэ пшыхьым къыщыдгъэлъащ КъБР-м и Парламентым и Унафэщ1, атлетикэ хьэлъэмкIэ республикэ федерацэм и тхьамадэ **Бечелов Ильяс.** Абы жиIащ ди спортсменхэм апхуэдэ екъулIэныгъэ зэрызыIэрагъэхьам икъукIэ зэрыщыгуфIыкIар, абыхэм КъэбэрдейБалъкъэрым, Урысей Федерацэм я мызакъуэу, дуней псом ди лъэпкъхэм я цIэр фIыкIэ зэрыщагъэIуар.

Спортсменхэм апхуэдэу екъуэхъуащ махуэшхуэм хэта, УФ-м атлетикэ хьэлъэмкIэ и федерацэм и унафэщ1ым и къуэдзэ **Сандалов Юрий.**

КъызэхуэсахэмIэгъауэщхуэ хуаIэташ спортсменхэм я анэхэу Хьущт Татьянэрэ Аккаевэ ФатIимэрэ.

Пшыхьыр езыгъэкIуэкIхэр къеджащ спортсменхэм къехъуэхъуу къэралым и щIыпIэ зэхуэмыдэхэм къикIа телеграммэхэм. Къэрал Думэм и комитетым и унафэщ1 Васильев Юрий, УФ-м Физическэ культурэмрэ спортымкIэ и министр Мутко Виталий, Кемеровскэ областым и губернатор Тулеев Аман сымэ я тхыгъэхэм къыхэщащ Къэбэрдей-Балъкъэрым и спортсменхэм апхуэдэ екъулIэныгъэхэр зэрызыIэрагъэхьам зэрыригушхуэр, адэкIи я зэфIэкIым хагъахъуэмэ зэрагуапэр.

Пшыхьыр ягъэдэхащ «Кабардинка», «Балкария» къэрал къэфакIуэ, «Терские казаки» ансамблхэм, республикэ эстрадэм и артистхэу Хъупсырджэн Албэч, Батыр Мухьэдин, Ташло Алий, Сокъур Ольгэ, Хьыжрокъуэ СультIан, Шэрджэс Iэсият, Тхьэгъэлэдж Светланэ, Текуев Амур сымэ, ягъэущIхэми.

ЖЫЛАСЭ Замир.

●Дыгъуасэ

УнэтIыныгъэ нэхъыщхьэ

КъБР-м и Президент Къанокъуэ Арсен дыгъуасэ ирегъакIуэкIащ республикэм и Правительствэм и зи чэзу зэIущIэр.

АБЫ щIЫЗЭПКЪРАХАЩ 2007-2008 гъэ еджэгъуэм Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм и лэжьыгъэр зыхуэдамрэ зыщIадзэжа еджэгъуэщIэм къапэщыт къалэнхэмрэ я тетуехуа Iуэхугъуэхэр.

Зэхьхьэр къыщыщзэIуихым Къанокъуэ Арсен къыхихугъэщащ егъэджэныгъэм и Iэнатlэм зегъэужьыныр республикэм и унэтIныныгъэ нэхъыщхьэ дыдэхэм зэращыщыр.

Къызэхуэсахэр иужькIэ едэIуащ щIыз зэхьхьэм теухуауэ егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ министр **Щхьэгъэпсо Софарбий** ищIа отчетым.

ЗэIущIэм хэтащ КъБР-м и Президентым и Администрацэм и Iэтащхьэ **Къэжэр Альберт**, Правительствэм и Унафэщ1 **Ярин Андрей**, абы и къуэдзэхэу **Тхьэзэплъыкъ Мурат, Дышэкl Мадинэ, Чеченов Ануар**, министрхэр, къэрал комитетхэмрэ къалэ, район администрацэхэм егъэджэныгъэ IуэхугъэмкIэ я къудамэхэмрэ я унафэщIхэр, ирагъэблагъа къулыкъущIэхэр.

ХЬЭЖЫКЪАРЭ Алик.

ЩIызэгурыIуэркъым

Украинэм и Радэ Нэхъыщхьэм дыгъуасэ щытепсэлъыхьащ Куржым екъэщIыIа Iуэхум.

Президент Ющенкэ Виктор зи пащэ «Ди Украинэ» партым и фракцэм къыхилъхьат унафэу тIум я проект. Ящэм къыщыгъэлъэгъуат Урысейм иужь зэманым Осетие Ипщэмрэ Абхъазымрэ ятеухуауэ ялэжьахэр хуабжьу мыхъумыщIагъэу, иKIащIыкIэ Куржым и щIыналъэр зыуэ зэрыщытыр зэфIэгъэувэжьын хуейуэ. Апхуэдэу ди къэралым и сэфэн зыхэлъхэр къызэпызыыдэ Iуэхуэхэр къыщыгъэлъэгъуат етIуанэ проектми. Арщхьэкlэ а партым и фракцэр утыкум кьинащ Тимошенкэ Юлие и блокым ар зэрыдимыIыгъыжынур жиIа иужь. ЩIыналъэхэм я партым и фракцэм и Iэтащхьэ Янукович Виктор къыхигъэщхьэхуKIащ властыр зыIэщIэлъхэм ялэжьхэр Украинэмрэ Урысейм я зэхущытыкIэхэм икъукIэ эран зэрыухэхьур. Ахэр ди сэфэн зыхэлъхэм езэгъыркъым, къыхигъэщхьэхуKIащ Янукович Виктор.

Радэ Нэхъыщхьэм и зэIущIэр иухыным куэд иIэжу белджылы хъуащ Президент Ющенкэ и политикэр депутатхэм зэрыдамыIыгъыр.

Къальытэну щогуГъ

Урысейм и лIыкIуэу Евроюнэм щыIэ Чижов Владимир жиIащ Осетие Ипщэмрэ Абхъазымрэ хамэ унафэ зэрыщIэмытыр мыгувэу къэрал зыбжанэм къальытэну зэрыхъэзырыр.

Абы къриIуакым а къэралхэр сыт хуэдэми.

ПлIанэгъэ лъэхъэхъэмрэр ШАЛ I Мухьэмэдщ.

И къаур еух

Псори зыщыщынэ «Гуэтав» жьаящэщхуэм и къаур еух.

Иджы абы зы секундым метр 20 и псынщIагъыу аращ. Пэжщ, жьым къринухьа толькъунхэр США-м и Нью Орлеан къалэм щIэлъдащ, ауэ абыхэм зэранытъэ къашакъым. Арщхьэкlэ зи гугъу тщIы къалэм щытыкIэ ткIий щыщыIэщ. Абы щыхуэр дагъэхьэркъым. Iуэхущ1апIэ зэмылIужьыгъуэхэр, сатэ щIыпIэхэр зейхэм зэщIыныгъэу доллар меларди 8-м нэс ягъуэтауэ жаIэ.

(ИТАР-ТАСС).

НОБЭ

- Катарым и лъэпкъ гуфIэгъуэщ - къэралыр щхьэхуэ щыхьэуа махуэщ (1971).
- Илъэс 55-рэ и пкIэ (1953) къару игъуэтащ Щыхум и щхьэзакъуэ хуитыныгъэхэмрэ хуитныгъэ нэхъыщхьэхэмрэ къащхьэщыжьынымкIэ Европэ конвенцэм.
- Илъэс 25-рэ и пкIэ (1983) Париж и гъэнэгъу Буживаль къыщызэIуахащ урыс тхакIуэшхуэ Тургенев Иван и унэ-музейр.
- Илъэс 75-рэ и пкIэ (1933) совет альпинист Абалаков Евгений дэкIащ СССР-м и бгы нэхъ лъагэ дыдэм - Сталиным и пикым (Памир), 1962 гъэм къыщыщIэдзауэ Коммунизмэм и пикщ, СССР-р лъэлъэжа иужь зэныбжьэгъугъэм и пикщ.
- ФокIадэм и 3 - 5-хэм Тбилиси щекIуэкIынущ НАТО-м и Советым и зэIущIэ.
- ФокIадэм и 3 - 5-хэм Лондон щекIуэкIынущ Дунейпсо ядернэ ассоциацэм и 33-нэ конференцыр.
- **Дыгъэр къыщIэкIащ сыхьэ-ти 6-рэ дакъикъэ 33-м, къуэхьэжьыщ сыхьэт 19-рэ дакъикъэ 40-м.**
- **Махуэм и къэщIащ сыхьэт 13-рэ дакъикьи 7-рэ.**

Щхьэхуэ лъэпкъ

ХэкIэ зымыщIэ и гъубжэ дзагуэщ.

●Школ хъыбархэр

ГуфIэгъуэр йокIуэкI.

Дэрэжэгъуэ

ФокIадэм и 1-м 2008-2009 гъэ еджэгъуэщIэр яублащ. Дэнэкlи хуэдэу, ди республикэм и ныбжьыщIэ минхэм папщIэ я бжэр къызэIуахыжащ школхэм, гъэсапIэ унэхэм, нэгъуэщI сабий Iуэхущ1апIэхэм. Махуэшхуэм теухуа гуфIэгъуэ зэхьхьэ щекIуэкIащ Щэджэм куейм хыхьэ Нартан хуэажэм сабий зеиншэхэр щапIу дэт Республикэ школ-интернатым.

ГУФIЭГЪУЭМ хуэщIауэ гъэщIэрэщIат абы и пщIантIэ хуитышхуэр. Дэнэкlи щыпIыагъэрт удз гъэтэхэмрэ щар гъэпца зэмыфэгъуэхэмрэ. ЕджакIуэ щыкIуэхэми зыкъраехырт, я нэгур дэрэжэгъуэ-рэ нэжэгужагъэкIи гъэнщат. Гъэ еджэгъуэщIэмкIэ абыхэмехьэхьэуну еджапIэм кьаухеблэгъат хьэщIэ куэд. Абыхэм ящыщщ Нартан къуажэ администрацэм и унафэщIым и къуэдзэ **Фырэ Любэ,** «Нартан и К° » ООО-м и генеральнэ директор **Къудей Зубер**, нэгъуэщIхэри.

Ящэ уэзджынэр кьрагъэуа нэужь, гуфIэгъуэ зэIущIэр къыщIэIуихащ еджапIэм и унафэщ1, КъБР-м щыхубэ егъэджэныгъэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ **Алишанов Алий-СультIан**. Ар кIэщIу къытеувыIащ зи пашэ Iуэхущ1апIэм илъэс кIуам иIа екъуэлIэныгъэхэм, гъэмахуэ мазищым сабийхэм я зэманыр кьызэрыз зэгъэпэщащ и щытам, абыхэм я нэгу зэрызэра-гъэужьам. Апхуэдэу ар къытеувыIащ 2008-2009 гъэ еджэгъуэщIэм зэрызыхуагъэхьэзырармрэ я къаурр нэхьыбэу зыхуаунэтIыну Iуэхугъуэхэмрэ.

Адэкlэ еджапIэм къекIуэлIа хьэщIэхэм псалъэ гуапэкIэ зэрыкIуэ щкол-интернатым и гъэсэн щыкIуэхэмрэ егъэджакIуэхэмрэ. Гулыитэ лей хуащIыт 2008 гъэм еджэн классым щIэтIысхьэ сабий 22-м. Абыхэми интернатым и адрей гъэсэнхэми хьэщIэхэр екъуэхьэщ гъэ еджэгъэщIэр узынщIэу, екъулIэныгъэ яIэу ирахьэкIыну, саугъэтхэри тыгъэ хуащIащ.

ЗэIущIэм и кIэухэу къызэхуэсахэм папщIэ еджакIуэ щыкIуэхэм уэрэд жаIащ, кьафэхэр ягъэззащIащ, гушыIэ теплъэгъуэхэр ягъэльэгъуащ.

ТОКЪУИЙ Иринэ.

Япэ уэзджынэм щIыкIуэхэр иреджэ

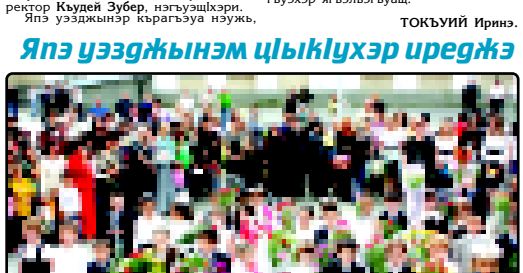

Гъэ еджэгъуэщIэм сыт и лъэныкъуэкIи хуэхьэзыру фокIадэм и 1-м ирихьэлIащ кьалащхьэм и школхэр. ЩIэныгъэ зрагъэгъуэтыным хуэнабгъуэ, я пашъхьэ-кIуэрэ кьаруущIэ зыхалъхьэу абыхэм екIуэлIэжа ныбжьыщIэ минхэм кьахуеуащ ящ уэзджынэр.

Сурэтым:Налшык дэт курыт еджапIэ №7-м. Ящ уэзджынэм теухуа гуфIэгъуэ зэхьхьэм.

Дэ ящыщ ирагъэблагъэхэм

Унэ уасэм хохъуэ

АБХЪАЗ. ***Экспертхэм къызэралъытэмкIэ, Осетие Ипщэм курыкъуэр теуа нужькIэ, Абхъазым псэупIэм и уасэм процент 8-кIэ щыхъуащ. Иужьыпстмэтр зэбгъуэзнатIэм доллар минищ жаIэ.***

УНЭ УАСЭХЭМ апхуэдэу щыхъхъуэм и щхьэусыгъуэр Осетие Ипщэмрэ Абхъазымрэ я щхьэ хущытыкъ зэрыкIыгъуэ щхьэхуэу дунейпсо зэгухьэныгъэм къыльытэну республикэм и цIыхухэм гугъэшхуэ зэрагъэIуа. Ауэ Iуэхур къыслъахъэ хамэ къэралхэм щыщхэм Абхъазым псэупIэ къыщащхуну хуит зыщI хабзэ зэрыщымыIэм.

Iэщ1агъэлIхэм къызэралъытэмкIэ, Абхъазым псэупIэ къыщIпщэхуным фейдэ пыIущ. Псалъэм папщIэ, Сыхъум къалэ метр зэбгъэзнатIэр ику иту доллар 800-1500-рэ щиуасащ. ИпIэсит1 и пэмIэ ар доллар 300-м щIигъуу щытакъым. Тенджызым пэгъунэгъу щыпIэхэм, унэхэм я уасэр нэхъри доуей.

ЛэжьыгъэкIэ къызэрагъэпэщ

АДЫГЕЙ. ***Республикэм и президентым и пресс-Iуэхущ1апIэм къызэритаткIэ, пружьым елэжь завод иджыблагъэ Адыгейск къалэм къыщызэIуахащ. Абы теухуа гуфIэгъуэ зэхьщIэм хэтащ щыпатъэм я унафэщI ТхьэкIущынэ Аслъэнджэрий.***

ИлЪЭС зыбжанэкIэ мылажьуэ щыта пружь заводыр 2005 гъэм «Время» ООО-м къыщэхужауэ щытащ икIи зэман кIэщIым къриубыдэу къигъэщIэрэщIэжащ, иджырей оборудованэхэр щIигъэуващ, технологиещIэхэри кьеГъэсэбэп. Илъэсым къриубыдэу заводыр елэжьыфынущ прунж тонн мин 55-м. Iуэхущ1апIэм и лэжьыгъэр зэпимыкIэн щхьэкIэ прунж тонн мин 60 зыщIэхуэн элеватор яухуэ.

Заводым иджыпсту цIыху 80 щолажьэ, элеваторыр ирагъажьэу щытмэ, цIыху 40 IэнатIэкIэ къызэрагъэпэщынущ.

Бзаджащ1эхэм япэщ1этщ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Республикэм и хабзэхъуэмрэ Iэнатlэхэм ирагъэкIуэкIа Iуущхьэ» оперативно-профилактикэ Iуэхугъуэм ирихьэлIэ, щIэн тонни 135-рэ иджыблагъэ ягъэсащ.***

«НАРКОТИКХЭР зезыгъаKIуэ щIэпхъаджащIэхэр сэтей къэтщIащ, наркотик, акъылыр зыгъэутхъуэ щIхьэхь лIэужьыгъуэу килограммии 10-м нэблагъэ къатетхащ, гъэпщкIуауэ щIэп къыщагъэкI щIыпIэ 14 къэтхутащ, - жиIащ хабзэхъуэм Iэнатlэхэм я лэжьакIуэ Сафиулинэ Анжеликэ.

ХЬЭЩIыкЪУЕЙОлег.

Адыгэшыр зэтегъэуцужьыным

●Тхьилъыщ1э

«Адыгэш лъэпкъыр къэгъэщIэрэщIэжьын» тхылъым и еханэ Iыхьэр дуней къытехьащ. Ар и Iэдакъэ къыщIэкIащ Урысейм и мэкъумэш академиеМ и академикэ Калашниковым Владимир.

АДЫГЭХЭМ къадэгъэугурыкIуа шы лъэпкъыфIыр къэгъэщIэрэщIэжьыным теухуа жэрдэм къыхилъхьауэ щытащ ди республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен. Абы и псалъэкIэ КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерысыкъыпхъэхэмкIэ и министерствэмрэ Шы лъэпкъыфI гъэхъунымкIэ Урысейм и щIэныгъэ-къэхутакIуэ институтымрэ зэгъусэу къызэрагъэпэща комиссэ щхьэхуэм къыпщытащ Налшык къалэм къедза жылагъуэхэм, Дзэлыкъуэ, Бахъсэн, Шэджэм, Лэскэн куейхэм, Адыгейм, Краснодар, Ставрополь крайхэм щагъэхьу шыхэм. Апхуэдэ лэжьыгъэ Словакиеми, Чехиеми, Польшэм, Германием щрагъэкIуэкIащ, сыту жыпIэмэ мы къэралхэм адыгэшым гулъытэшхуэ хуэзыщI шыхъуэхэм уащрохьэлIэ. Iуэхум къыхьыхьэну Австриеми, Франджым, Данием, Швейцариеми я Iэщ1агъэлIхэми ельэIуащ. Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерысыкъыпхъэхэмкIэ министерствэмрэ шы гъэхъунымкIэ ВНИИмрэ зэрызэдэлажьэнымкIэ зэращIыпIа зэгурыIуэныгъэм адэкIи пащэнущ. Калашниковым и тхылъыр инжыныкъэбзэкIи зэдэзекIауэ кьыдагъэкIыну я мурадщ.

БЭРБЭЧ Борис.

●Дзэлыкъуэ куей

«Урысейм и пощт» IэнатIэм и тыгъэ

ДЗЭЛЫКЪУЭ районым хыхьэ Сэрмакъ кьуажэр ди республикэм и жылагъуэ нэхъ инхэм ящыщ пэтми, альэандэрэ мыбы щылажьэр «Урысейм и пощт» IэнатIэм и зы Iуэхущ1апIэщ. Абы пыщIауэ гугъуехь куэд зэрыщIэм кьыхэкIыу кьуажэдэсхэм лъэIукIэ зыхуагъэзащ «Урысейм и пощт» Iуэхущ1апIэм и кьудамэу КъэбэрдейБалъкъэрым щыIэм. Сэрмакъдэсхэм я лъэIур ягъэззэщIащ зэман кIэщIым къринубыдэу. Кьуажэ пощтым и етIуанэ къудамэр мы махуэхэм къыщызэIуахащ Сэрмакъ дэт «Кавказ» кинотеатрым. Дзэлыкъуэ куей администрацэм и Iэтащхьэм и къуэдзэ ЗэкIурей Алий щыгъуазэ дыдэрищ1амкIэ, къуажэдэсхэм дяпэкIэ тхъэусыхафэ ямыIэжьи хуэдэу, пощтым и лэжьыгъэр зэтраубламкIэ: Iуэхущ1апIэм къыщащ зи Iэщ1агъэм фIыуэ хэзыщIыкI унафэщI, оператор, пощтэхьэу щы.

ЛЪОСТЭН Музэ.

●Аруан куей

Щ1ыуэфI зэманыр къагъэсэбэп

Аруан куейм и гъэзэгуэхуэ Iэнатlэм мы зэманым лэжьыгъэщхьэхуэщIэ Псыгуэнсу къуажэм.

КИЛОМЕТРИ4-рэ метр 600-рэ зи кIыхьагъ уэрам нэхъыщхьэр нэхъ бгъуэ ящ, абы щIэуэ асфальт тралъхьэж. Кьуажэ администрацэм и Iэтащхьэ Црым Башир щыгъуазэ дыдэрищ1амкIэ, лэжьыгъэр кьыщыщIадзащ жылагъуэитIыр зэпызыщIэ лъэмыжым щегъэжьауэ бжьэпэм дэзыгъэзыкI гъуэгур зэгъэпэщжьынымкIэ. Абы кьыдэжкIуэу асфальт тралъхьэнущ Свердловым и щIэр зезыхьэ, Центральнэ уэрамхэми. 2009 гъэм Аруан ДРСУ-м мы кьуажэм и етIуанэ уэрам нэхъ кIыхь дыдэм, КIасэм и щIэр зезыхьэм, тепъ асфальтыр зэрихъужьынущ. Гъэзэгуэхуэхэм мы бжьыкъэ лъэхъэнэм. Псыгуэнсуэрэ Зэрэгъыжрэ зэпызыщIэ гъэзгуэм мывжкIэщхьэр тралъхьэнурэ псори зэдэуцу я зэгъэжэфэнущ, гъэ дызыхуэжкIэм щIэуэ асфальт зэрытралъхьэнум хуэдэу.

ЖАНХЪУЭТ Зэуэ.

●Шэрэдж куей

Губгъуэрыс хозяйствэм и Iуэхур йофIакIуэ

Джэрпэджэж къуажэм щызэхэт «Дружба» агрофирмэр Шэрэдж куейм щынэхьыфIхэм хабжэ.

ХОЗЯЙСТВЭМ и гъавэ щIапIэхэм я нэхьыбэкIыу, мэкъумэшыщIэхэр гъатхэ пасэм къыщыщIадзауэ апэ уэсыр къесыху абы щыIэжьэн хуей мэхъу. Абыхэм папщIэ а щIыпIэм тыншыпIэ псори зиIэ унэ щаугъуащ: псы щIыIэри хуабэри зэпымыууэ къэж, лэжьакIуэхэм я щхапIэ, зыгъэпсэхупIэ пэшхэр хуитщ, къабзэщ.

Мы илъэсым агрофирмэм зы гектарым хуэзэу гуэдзым щытащ 46-47-рэ, хьэуэ - центнер 42-рэ къытрихащ. Апхуэдэ гъавэ бэв Iуэхущ1апIэм къыщрихьэлIа къэхуэкъым. Иджы гъавэр зытета хьэсэхэр бжьыхьэсэм хуагъэхьэщIы. Абы тельа хьэуазэр зэкIуэцIапхэри гъэтIылъыпIэхэм щIалъхьэжащ, щIыр яваш. Дяпэкlэ Iуахыжьын хуейуэ къапэщылъщ сэхуранэ гектар 40, сиросыпхэкIэ нартыхуу гектар 30. Абыхэм я щытыкIэри фIы дыдэщ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Къэрал статистикэмкIэ федеральнэ IэнатIэм и щIынатIэ Iуэхущ1апIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм къет

2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм иIа социально-экономикэ щытыкIэр

	2008 гъэм и япэ Iыхьэ ныкъуэм	2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэр 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процент	2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэр 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процент
Промышленностым и лэжьыгъэр	-	103,3	108,6
Мэкъумэш хозяйствэм и продукцэр, сом мелуан	6090,7	103,5	101,1
Автомобиль транспортым хьэльэу игъэIэпхьаер, тонн-километр мелуан	76,2	127,7	104,6
Розницэ сатур, сом мелуан	18999,1	116,4	115,5
Щыхухэм пщIэкIэ Iуэхутхьэбзэу хуащIар, сом мелуан	4739,9	100,1	100,0
«Ухуэныгъэ» лэжьыгъэ лIэужьыгъуэмкIэ лэжьыгъэу зэфIагъэкIар, сом мелуан	1706,3	106,8	87,7
ПсэупIэ унэхэу хьэзыр щIар, метр зэбгъуэзнатIэ мин	78,6	80,7	102,5
ЩэхуакIуэ уасэхэр зэрыхьаер, процент	108,8[2)]	114,9	105,8
Промышленнэ товархэр кьыщIэзыгъэкIэм ягъэув уасэхэр здынэсар, процент	112,2[2)]	113,5	114,7
ХэкIым хуейкэр хэкIауэ кьэна ахьщэ хэхъуэхэр	-	118,0	118,4
Зы лэжьакIуэм хуэзэу ежь иту уахтха мазэ лэжьапщIэ, (хьэрычэтыщIэ Iуэху мыин зезыхьэхэр хэту): номинальнэу, сом	8675,1[1)]	132,2[3)]	128,6[3)]
ипэжыпIэкIэ	-	115,2[3)]	121,9[3)]
Организацэ инхэм, курытхэм я лэжьакIуэ бжыгъэр ику иту къыщIтауэ (хьэрычэтыщIэ Iуэху мыин зезыхьэхэр хэмыту), щIыху мин	129,5[3)]	98,9[3)]	100,0[3)]
Лъэхъэнэм и кIэм ирихьалIэу лэжьапIэ ямыIэу официальнэу яхтахэм я бжыгъэр, щIыху мин	29,7	80,8	88,7

2007 гъэм зыщIидза хэхъуэныгъэм 2008 гъэми пищащ. Экономикэ лэжьыгъэм и IэнатIэ нэхъыщхьэхэр (мэкъумэш хозяйствэм, щIым щIэпх хьугъуэфIыгъуэхэр кьыщыщIах, сырьем щелэжь, электрокъару, газ, псы кьащыIэрыхьэ икIи щытрагуашэ, ухуэныгъэ, транспорт, розницэ, оптсатуIэнатIэхэм щы хуэмерокдукцэу кьыщыщIагъэкIым, Iуэхутхьэбзэу щащIэм 2008 гъэм и щIышIэ-гъатхэпэ мазэхэм процентыр 5,4-кIэ щыхэхъуащ, 2007 гъэм и апхуэдэ лъэхъэнэм елытауэ.

Зыужьыныгъэм гу щылъыботэ **промышленностми. 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм а IэнатIэм кьыщалэжьым процентыр 3,3-кIэ хэхъуащ,** сырьем елэжь IэнатIэм кьыщIигъэкIыр процентыр 5-кIэ нэхъыбэ зэрищIам и хьэкъкIэ. Хэхъуэныгъэр нэхъ псынщIэу щокIуэкI ерыскъыпхъэ, машинэхэр, оборудованэ кьыщыщIагъэкI IэнатIэхэм - процент 17,2-рэ, процент 70.

Продукцэу кьыщIагъэкIым щыкIэрагъэхуащ щыхэIуащэ, щад, пхъэм кьыхэщIыкIа хьэпшыпхэр щагъэхьэзыр, гъуцIым щелэжь IэнатIэхэм.

ЩIы щIагъым щIэпх хьугъуэфIыгъуэхэу кьыщIахыр, электрокъаруэ, газу, псыуэ кьаIэрыхьэр, трагъашэр нэхъ мащIэ хьуащ зэрыгэкIэтыкIуэкIэ процент 1,9-кIэ, процентэ 3-кIэ.

ПсэупIэ ухуэныгъэр. 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм фэтэр 587-рэ хьэзыр щIащ, псори зэхэту метр зэбгъуэзнатIэ мин 78,6-рэ хьуэу. Муниципальнэ щIыналъэхэм я гъэзэщIакIуэ властым и органхэм кьызэратамкIэ, уней ухуэныгъэ езыгъэкIуэкIэхэм псэупIэу метр зэбгъуэзнатIэ мин 68,2-рэ е псори зэхэту псэупIэу ягъэхьэзырам и процент 86,8-р я Iэдакъэ кьыщIэкIащ.

ПсэупIэ унэхэу яхуэхэм зэрыхэхъуар (метр зэбгъуэзнатIэ мин)

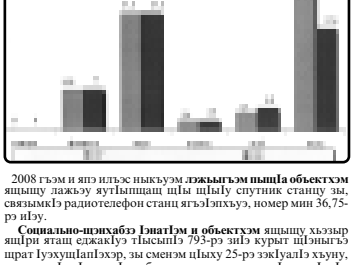

2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм **лжьыгъэм пыщIа обьектхэм** ящыщу лажьэу яутIыпщащ щIы щIыIу спутник станцу зы, связымкIэ радиотелефон станц зигъэIэпхьэу, номер мин 36,75-рэ иIэу.

Социально-щIидхабэ IэнатIэм и обьектхэм ящыщу хьэзыр ящIри ятащ еджакIуэ тIысыпIэ 793-рэ зиIэ курыт щIэныгъэ щрат Iуэхущ1апIэхэр, зы семенэм щыху 25-рэ зэкIуалIэ хьуну, кьуажэ щыпIэм щыIэ амбулаторэ-поликлиникэ Iуэхущ1апIэ, тIысыпIэ 700 зиIэ, клуб щыкIэу щыт щэнхабзэмкIэ Iуэхущ1апIэ, гъэузыпIэ 68-рэ зыщIэхуэ туристхьэщIэщ, псы хубомрер мини 5,8-рэ зэрыхуэн псы хьэмащIэхэр, псы зэрыкIуэ бжьамийуэ километр 3,70-рэ, газ зэрыкIуэ бжьамийуэ километр 1,69-рэ, канализацэ бжьамийуэ километр 1,35-рэ яукъуэдияжщ.

Ухуэныгъэ лэжьыгъэр. «Ухуэныгъэ» лэжьыгъэ лIэужьыгъэ Iуэхугъуэхэу 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм сом зы мелардэр мелуан 706,3-рэ и уасэ зэфIагъэкIащ, ар 2007 гъэм зыхуэфащэ лъэхъэнэм елытауэ процентри 106,8-рэ мэхъу.

Мэкъумэш щIэным, Iэщ гъэхъуным елэжь хозяйствэ лIэужьыгъуэ псоми 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм мэкъумэшхэлIэ Iэщэжкъу сом мелардэ 6-рэ мелуан 90,7-рэ и уасэ къалэжащ, ар 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процентри 103,5-рэ мэхъу.

ЗэкIэ кьыхэзральытамкIэ, хозяйствэ лIэужьыгъуэ псоми 2008 гъэм мэкъумэш къэкIыгъэхэр гектар мин 290,6-м тращIауэ щытащ, а бжыгъэр гектар мин 111-кIэ (процентэ 3,9-кIэ) нэхъыбэщ 2007 гъэм ящIауэ щытам нэхъыр. Гъавэ къэкIыгъэхэм гектар мини 193,4-рэ (процентэ 4,9-кIэ нэхъыбэ), техническэ къэкIыгъэхэм - гектар мин 28,4-рэ (процент 15,4-кIэ нэхъыбэ), кIэрпIофым, хадэхкIэхэм, хъарбыз, хьэуан, къэ хуэдэхэм - гектар мин 29,9-рэ (процентэ 4,5-кIэ нэхъыбэ), мэкъумыпз къэкIыгъэхэм гектар мин 38,9-рэ (процентэ 7,3-кIэ нэхъ мащIэ) яубыдащ.

Мэкъумэш организацэхэм мэкъумэш къэкIыгъэхэм гектар мини 139,9-рэ, мэкъумэш (фермер) хозяйствэхэм, щхьэзакъуэ хьэрычэтыщIэхэм - гектар мини 131,6-рэ, щIыхуэм я хозяйствэхэм гектар мин 19,1-рэ щаубыдащ.

Мэкъумэш къэкIыгъэхэр къехьэлIэжьынымрэ йокIуэкI. 2008 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-м ирихьалIэу **гъавэр (партыкъэ хэмыту)** гектар мини 3,8-м щыIуахьжащ, тонн мин 11,5-рэ кьыщIаIуэкIащ. Зы гектарым хуэзэу гъавэ кьытрахар центнер 30 мэхъу.

Iэщ лIэужьыгъуэ нэхъыщхьэхэм я бжыгъэр 2008 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-м ирихьалIэу хозяйствэ лIэужьыгъуэ псоми щыхьащ:

Iэщыщхуэр - мин 223,5-рэ, абыхэм ящыщу жэмхэр - мини 103-рэ, кхъуэхэр - мин 28,7-рэ, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ - мин 289-рэ.

Щыхуэм я хозяйствэхэм яхуоэ Iэщыщхуэ бжыгъэм и процент 81,8-р, жэмхэм я процент 85,7-р, кхъуэхэм я процент 64,6-р, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ я процент 77,7-р.

Хозяйствэ лIэужьыгъуэ псоми Iыхьэ I лIэужьыгъуэ нэхъыщхьэхэм хуэдэу кьыщалэжьащ:

	2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм	2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процент
	тонн мин	
Лыуэ (яукIын щхьэкIэ, псэууэ щэчауэ)	24,3	103,7
ЩIуэ	144,1	103,4
ДжэдыкIэу, мелуан	77,1	105,8

ЦIыхухэм я хозяйствэхэм кьыщалэжьащ: лым и процент 65,2-р, шэм и процент 86,5-р, джэдыкIэм и процент 88,8-р; мэкъумэшыщIэ (фермер) хозяйствэхэм, щхьэзакъуэ хьэрычэтэщIэхэм зэрыгъэкIэлыкIуэкIэ яхуоэ процент 19,6-рэ, процентри 5,6-рэ, процентри 4,5-рэ.

Организацэхэм, коммерческэ щIыкIэу хьэлъэхэр автомашинэхэмкIэ зыгъэIэпхьэуэ хьэрычэтыщIэхэм 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм хьэдэуэ тонн мелуани 2,3-рэ ягъэIэпхьащ, а бжыгъэр 2007 гъэм и апхуэдэ лъэхъэнэм елытауэ процент 14,6-кIэ нэхъыбэщ, хьэлъэу кьрашэкIар тонн-километр мелуан 76,2-м нэсащ икIи процент 27,7-кIэ хэхъуащ.

АвтобусхэмкIэ, маршрут таксоморхэмкIэ щIыху мелуан 26,9-рэ, троллейбусхэмкIэ - щIыху мелуани 2,3-рэ кьрашэкIащ. Псоми кьаIэсэбэп автомобиль транспортым и зэфIэкIыр пассажир-километр мелуан 290,1-м нэсащ.

КъБР-м щыIэ МВД-м и УГИБДД-м кьызэритамкIэ, автомобиль гъэзэгухэм, псэупIэ щIыпIэхэм я уэрамхэм гъэзгъэIутIэIуу кьыщIыхьэм хэщIащ. Апхуэдэ къэхъукъащIэу 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм 307-рэ ятхащ, а бжыгъэр 2007 гъэм и апхуэдэ лъэхъэнэм елытауэ процентри 6,4-кIэ нэхъ мащIэщ, транспорт зэжьэхэуэхэм щIыху 84-рэ хэкIуэдащ.

Республикэм связымкIэ и организацэхэм 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм Iуэхутхьэбзэу ящIар сом зы мелардэр мелуан 300,9-рэ и уасэ хьуауэ къалытэ. А лжьыгъэр иджыпсту зекIуэ уасэхэмкIэ 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытатэмэ, процент 16,7-кIэ нэхъыбэщ. Связым и Iуэхутхьэбзэ псоми щыщу щIыхуэхэм хуащIар сом зы мелардэр мелуан 87,1-рэ и уасэ мэхъу, гъэ кIуам и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процент 12,2-кIэ нэхъыбэщ.

Республикэм и щхьэкIуэ рынокым 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм розницэ сатум хэту къэс щыхэхъуэурэ екIуэкIащ, ар кьыхэзыхIари щIыхуэм я ахьщэ хэхъуэр нэхъыбэ зэрыхъуащ. 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм розницэ сатууэ ящIар 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм ящIауэ щытам процент 16,4-кIэ йобэкI икIи псори зэхэту сом мелард 18-рэ мелуан 999,1-рэ и уасэ хьуащ. Розницэ сатум щыщу зы щIыхуэм хуоэ сом 3553-рэ.

Розницэ сатум и процент 56-м нэблагъэр хьэпшыпхэр, ерыскъыкъэр зэхэмыхьэу, апхуэдэуи ахэр зэхэту щащэ товархэм яхуоэ. Ерыскъыгъуэ товархэу щIыхуэхэм ирашар сом мелардри 9-рэ мелуан 410,5-рэ и уасэм нос, ар товар бжыгъэкIэ къащIтэмэ, процентри 9,1-кIэ нэхъыбэщ 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ; ерыскъыгъуэу щымыт товарэу ящащ сом мелардри 9-рэ мелуан 588,6-рэ и уасэ е гъэ кIуам и япэ мазищым елытауэ процент 23,6-кIэ нэхъыбэ.

Экономикэм пыщIа организацэ псоми 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм опт сатууэ ящIар сом зы мелардрэ мелуан 938,3-рэ и уасэм нос, товар бжыгъэкIэ къэпльытэмэ, ар 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процент 1,1-кIэ нэхъыбэщ.

2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм республикэм и щIыхуэхэм **щIэ зыщIат Iуэхутхьэбзэу** сом мелардри 4-рэ мелуан 739,9-рэ и уасэ хуащIащ. Организацэхэм (хьэрычэтыщIэ Iуэху мыин зезыхьэхэр хэмыту) Iуэхутхьэбзэ псоми щыщу ящIам и процент 73,8-рэ яхуоэ.

Унагъуэ Iуэхутхьэбзэхэу сом мелуан 561,4-рэ и уасэ ящIащ, а лжьыгъэр 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процентри 4,9-кIэ нэхъыбэщ. ПщIэ зыщIат Iуэхутхьэбзэхэу псори зэхэту ящIам и процент 11,8-рэ абыхэм яхуоэ.

ЗэрыщIэту Урысей Федерацием хуэдэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм хэпщIыкIыу щыкъэхъащ товархэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ я уасэм, проценткIэ Iуэхутхьэбзэхэм, ар а лъэхъэнэм кьриубыдэу нэсащ процентри 108,8-м. Я уасэр нэхъ хэхъуащ ерыскъыпхъэхэм - процентри 10,7-кIэ, ерыскъыпхъэу щымыт товархэм - процентри 4,7-кIэ.

Илъэсым зэрыщIидзэрэ ерыскъыпхъэхэм ящыщу я уасэхэр нэхъ дэуещI кIэртIофым, сэхуар дагъэм, фо кьабзэм, макаронхэкIэхэм, хадэхэкIэхэм, крупанм, хьэжыгъэм, бдзэжьым, нэгъуэщI тендзыкъэхкI ерыскъыгъуэхэм, щIакхъуэм, щIакхъуэ-булкэхэкIэхэм, пхъащхъэмыщхьэм, шыгъэм, фошыгъэм, майонезым. Абы щыгъуэм и уасэм кIэрыхуащ джэдыкIэм.

Ерыскъыгъуэу щымыт товарэу зыкIэлъыплъхэм я уасэм илъэсым зэрыщIидзэрэ хэхъуащ: щIыдагъэхэкIэм, тхыль-газет, журнал хуэдэхэм, лъэпэд кIыхь-кIэщIкэм, галантереем, ювелир хьэпшыпхэм, хущхъуэхэм, трикотаж хьэпшыпхэм, уиэльащIэм, щыгъыным.

2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэми республикэм и экономикэм Iуэхугъуэ гугъуэу щыщытащ щIыхуэхэр зэхуэпшышыжыныр. 2008 гъэм мэкъуауэгъуэм и 1-м ирихьалIэу къалэн зыщащIыжахэмкIэ (кредитхэмкIэ, банкхэм я кредитхэмрэ заемхэмкIэ) организацэ инхэм, курытхэм, страховой организацэхэмрэ банкхэмрэ кьищынэмыщIа, зи пшыныжыгъуэ пIалъэр икIа щIыхуэхэу сом мелардри 4-рэ мелуан 558,5-рэ ятельащ е псори зэхэту щIыхуэхэр зэрыхьуэм и процент 18,1-рэ. Зи пшыныжыгъуэ пIалъэр икIа щIыхуэ лIэужьыгъуэ псоми щыщу кредит щIыхуэм процент 86,7-рэ, банкхэм я кредитхэмрэ заемхэмкIэ щIыхуэм - процент 13,3-рэ яхуоэ.

2008 гъэм накъыгъэ мазэм и кIэм ирихьалIэу **зи пшыныжыгъуэ пIалъэр икIа кредитор щIыхуэр** сом мелардри 3-рэ мелуан 951,7-м нэсащ. Зи пшыныжыгъуэ пIалъэр икIа кредитор щIыхуэм и Iыхьэ ныкъуэм нэблагъэр (процент 49,8-р) хурагъэша продукцэм, хуэфIагъэкIа Iэужьыгъэм, Iуэхутхьэбзэхэм я щIэу я кьатена щIыхуэщ.

Зи пшыныжыгъуэ пIалъэр икIа дебитор щIыхуэр 2008 гъэм накъыгъэм и кIэм ирихьалIэу сом мелардри 2-рэ мелуан 624,8-рэ хьуэу щытащ. Зи пшыныжыгъуэ пIалъэр икIа дебитор щIыхуэр кьанэ щIагъуэ щымыIэу щэхуаIуэхэм яхэрыпхьа товарэм, хуэзфIагъэкIа лэжьыгъэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ я щIэу я кьатенахэм яхуоэ (процент 92,8-рэ).

Лэжьапщ1эр тынымкIэ кьатехуа, зи пшынижыгъуэ пIалъэр икIа щIыхуэр (организацэхэм кьызэратамкIэ) 2008 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-м ирихьалIэу сом мелуан 0,8-рэ хьуэу щытащ икIи ар 2008 гъэм мэкъуауэгъуэм и 1-м ирихьалIэу зэрыхьуэу щытам елытауэ сом мелуан 0,2-кIэ е процент 25,7-кIэ нэхъ мащIэ хъуащ.

Лэжьапщ1эхэмкIэ кьатехуа щIыхуэу зи пшынижыгъуэ пIалъэр икIам и щытыкIэр (мазэм и япэ махуэм ирихьалIэу)

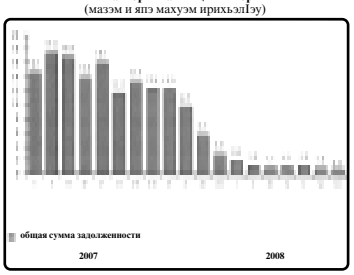

ЦIыхухэм я ахьщэ хэхъуэр нэхьыбэ хъуащ. 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм ар сом мелард 38-рэ мелуан 439,8-м нэсащ икIи блэкIа илъэсым и апхуэдэ лъэхъэнэм елытауэ процент 33,8-кIэ хэхъуащ. Хэхъуэ кьабзэр (хэкIым хуейкэр хэкIауэ, зекIуэ щэхуаIуэхэм уасэхэр кьэльытауэ) процент 18-кIэ нэхьыбэ хъуащ.

Ику ит номинальнэ лжьапщ1эу зи лжьакIуэм хуэзэу (хьэрычэтыщIэ Iуэху мыин зезыхьэ организацэхэри хьыхьэу) 2008 гъэм и щIышIэ-накъыгъэ мазэхэм хуатхар, социальнэу ят ахьшэр хэмыхьэу, сом 8675,1-м нэсащ икIи 2007 гъэм и апхуэдэ лъэхъэнэм елытауэ процент 32,2-кIэ, ику ит лжьапщIэ кьабзэр процент 15,2-кIэ нэхьыбэ хъуащ.

Накъыгъэ мазэм ику ит номинальнэ лжьапщIэр сом 9120,8-м нэсащ икIи щIыжьыхь мазэм елытауэ процентри 2,3-кIэ, 2007 гъэм накъыгъэ мазэм елытауэ - процент 34,3-кIэ нэхьыбэ хъуащ. ХэкIым хуейр псори хэкIауэ кьапщтэмэ, лжьапщIэр мэлыжьхьыс мазэм елытауэ процент 0,6-кIэ, 2007 гъэм накъыгъэ мазэм елытауэ процент 14,5-кIэ нэхьыбэ хъуащ.

Ику ит номинальнэ мазэ лжьапщIэр, хэкIым хуей псори зыхэкIа лжьапщIэ кьабзэр (социальнэ ахьщэр хэмыту) 2007-2008 гъэхэм зэрыхэхъуа (зэрыкъащIа) псынщIагъэр (2006 гъэм и дыгъэгъазэм проценткIэ елытауэ)

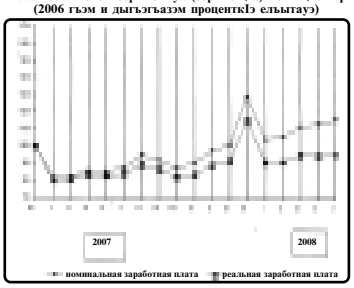

IэнатIэхэм лжьхащIэм иджыри зэщхьэщыкIынигъэхэр щаIэщ. Ар щынэхъ ину щытащ финанс лжьыгъэ езыгъэкIуэкI организацэхэм, щынэхь цIыкIуу - пхъэм, фэм хьэпшыпхэр кьыщIихащIыкI организацэхэм, мэкъумэш хозяйствэм, апхуэдэуи щыIэущ, щад IэнатIэм.

Цыхухэр лжьапIэ IэнатIэкIэ кьызэгъэпэщIыныкIэ къэрал комитетым и органхэм **лжьапI1э ямыIэу**щIыху мин 29,7-рэ ятхащ. ЛжьапIэншагъэкIэ пособие къратыну хуитыныгъэ щIыху мин 28,9-м яIащ. Псори зэхэту лжьапIэншэу ятхахэм ящыщу щIыхуэхэм процент 61,5-рэ, илъэс 16-м кьыщыщIэдзащэ илъэс 29-м нэсыху ныбжьым хиубыдэ щIалэгъуалэм процент 28,2-рэ яхуоэ. ЛжьапIэншэу ятхахэм я нэхъыбапIэр - процент 63-рэ - кьуажэ щIыпIэм щопсэу.

КъБР-м ЦIыхухэр лжьыгъэ IэнатIэкIэ кьызэгъэпэщIыныкIэ и къэрал комитетым и органхэм 2008 гъэм и мэкъуауэгъуэ мазэм кьриубыдэу цIыху мылажьэ мини 3,7-м зыкъыхуагъэзащ лжьапIэ кьагъэтынымкIэ ядэIэпыкъуну къэльаIуэу. Абыхэм ящыщу щIыхуэхэр (хэхъуэ хэкIуапIэ) кьагъэтащ цIыху 900-м е 2007 гъэм и мэкъуауэгъуэ мазэм елытауэ процентри 3,5-кIэ нэхьыбэм.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щIыналъэм, «Роспотребнадзорым» и щIыналъэ управленэу КъБР-м щыIэм хьэзыратамкIэ, 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм эпидемиологие щытыкIэр 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэ лъэхъэнэм елытауэ нэхъыфIу екIуэкIащ тэмакъ уэ зэрыщIалэхэмкIэ сымаджэхэр процентри 10,5-кIэ нэхь мащIэ зэрыхъуам и фIыгъэкIэ. Илъэсым зэрыщIидзэрэ узыфэ гуп лIэужьыгъуэ псомкIи сымаджэу ятхар щIыху мин 41,2-рэщ, 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм ятхаущ щыта щIыху мин 45,6-м и пIкIэ.

Уз зэрыщIалэ лIэужьыгъуэхэм ящыщу щIыхуэхэм нэхьыбэу кьайуэлIащ тэмакъ-вирус уз зэрыщIалэр (процент 87-рэ). КIэтIийI уз зэрыщIалэм процентри 4,6-рэ, фэрэкI узым - процентри 6,3-рэ яхуоэ. Хьэлъэу гепатиткIэ, бактериальнэ ныбажэкIэ, фэрэкIкIэ, педикулезкIэ, гонореекIэ сымаджэу ятхар нэхъ мащIэщ.

КъБР-м щыIэ МВД-м кьызэритамкIэ, 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм ялэжьа щIэпхьаджагъэу 4836-рэ ятхащ, 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм ятхаущ щыта 6334-м и пIкIэ.

ЩIэпхьаджагъэхэу псори зэхэту ятха 1643-р (процент 34-р) хьэлъэхэм, хьэлъэ дыдэхэм хабжащ. Сэтей кьащIа щIэпхьаджагъэхэм ящыщу процент 32-р хьэлъэщ, хьэлъэ дыдэхэщ.

ЩIэпхьаджагъэ ину, хэхъэшхэу дыдэ зыIэрыгъэхьэным пыща щIэпхьаджагъэу 651-р ятхащ, а бжыгъэр 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ процент 14-кIэ нэхь мащIэщ.

ЩIэпхьаджагъэ ялэжьауэ сэтей кьащIахэр процент 17,7-кIэ нэхь мащIэ хъуащ икIи щIыху 1894-м нэсащ. Хэхъуэ кьэкIуапIэ зэпымыууэ зимыIэу щIэпхьаджагъэ зылэжьахэм процент 33,9-рэ, щIыхубзхэм процент 14,1-рэ, нэхьапэм зи суд ящIахэм процент 16,7-рэ хуоэ.

Зэкъ кьызэральытамкIэ, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и щIыху бжыгъэр 2008 гъэм бадзэуэгъуэм и 1-м ирихьалIэу мин 891,4-м нэсащ. 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм кьалъхуауэ щIыху 5614-рэ, лIауэ 4156-рэ щатхащ, 2007 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм кьалъхуахэр щIыху 4961-рэ, лIахэр – 4327-рэ хуэзэу щытащ.

2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм ЗАГС-м и органхэм нэчыкъу 2647-рэ ятхащ, ар процентри 5,1-кIэ нэхъ мащIэщ блэкIа гъэм и япэ илъэс ныкъуэм елытауэ. ЗэбгъэдэкIыжхэм я бжыгъэм процентри 5,8-рэ хэщIащ, процентри зэхэту 1127-рэ хъуащ. 2008 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм республикэм щатха нэчыхь 1000 къэс хуэзэу 426-рэ кьутэжащ, 2007 гъэм и апхуэдэ лъэхъэнэм - 429-рэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр статистикэ.

● Адыгэ цIэрыIуэхэр

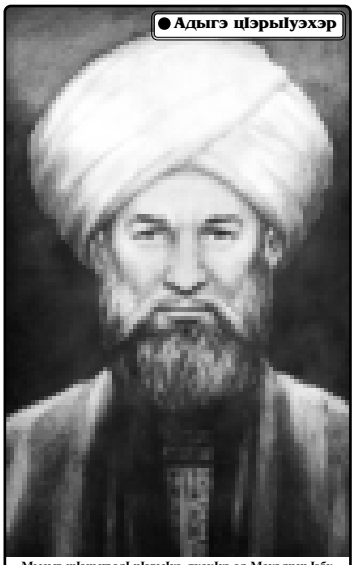

Мысыр щIэныгъэлI цIэрыIуэ, тхакIуэ ал-Макъдиси Iэбу-Хьалид *(1416 - 1483 гъэхъ.)* **адыгэ мамлюкхэм къахэкIащ.**

● Нобэ Терроризмэм и бийуэ зэкъуэтыным и махуэщ

ЩIэпхъаджагъэм ущыпэщIэтыфынур

Терроризмэм и бийуэ зэкъуэтыным и махуэр 2005 гъэм бадзэуэгъуэм и 6-м Къэрал Думэм къыхилъхьауэ щытащ, нужькIэ ФедерацэмкIэ Советыр арэзы техьуэри. УФ-м и Президентым абы теухуа Унафэм бадзэуэгъуэм и 22-м Iэ щIидзащ.

ТЕРРОРИЗМЭМ пэщIэтыным щызэхъуэтыныкмкIэ махуэр Урысейм щыщагъэувар 2005 гъэм фокIадэм и 1-3-хэм ди гъунэгъу Осетие Ищхьэрэ-Аланием и Беслъэн кьалэм щалэжьа щIэпхьаджагъэ ерурщ. Дунейпсо щыхубзм зэи ягу имыхужьнщ абы щыгъуэм къэхуар: фокIадэм и 1-м школым нэжэгужэ екIуэлIа сабий миным нэс, абыхэм я адэанэхэр, егъэджакIуэхэр Iэщэкъ зэщIэузэда щIэпхьаджащIэхэм яубыдат. Абы щыгъуэ цIыху 300-м щIигъу хэкIуадащ, я нэхъыбэр сабийуэ.

ФокIадэм и 3-м Урысейм ягу къыщагъэкIыж террорист щIэпхьаджагъэхэм хэкIуэдакэр, хабзэхъумэ органхэм я лэжьакIуэхэу зи кьалэн зыгъэзащIу зи псэр зытахэр.

Терроризмэ щIэпхьаджагъэр мы зэманым щытщ жылагъуэм шынагъуэ нэхъ ин дыдэ кьезыту. Аращ абы къару зэкъуэткIэ пэщIэувэн щыIуейр.

Терроризмэм и къуэпсыр жьжьэ къыщожьэ. Урысейр абы хуабжьу щигъэгулэзар XIX лIэщIыгъуэм и кIэухымрэ XX и пэщIэдзэмрэщ. А лъэхъэнэм кьаралым щалэжьащ террорист щIэпхьаджагъэ инхэр. Ахэр ялэжь лъпкъри динри кьызэрыфIэмыIуэху цIыху гущIэгъуншэхэм. Ахэр зыщIэбэныр зыщ: сыт хуэдэ IэмалкIи я мурадыр зрагъэхъулIэныщ. Апхуэдэ цIыхухэм зы лъапIэныгъэ гуэри иIэкъым.

Ди жагъуэ зэрыхъущи, дунейм и щIыпIэ куэдми хуэдэу, иужьрей зэманым Урысейри хэтщ терроризмэм пыща щынагъуэм. Апхуэдэ щIэпхьаджагъэхэр щалэжьауэ щытащ къаралым и щIыпIэ зэмылIэужьыгъуэхэм, абыхэм Москваи яхэту. Абыхэм цIыхухэр щагъэгулащ Долгодонск, Каспийск, Буденновск, нэгъуэщI кьалэхэми. Терроризмэм и лигъэр кьыплъэIэсащ Къэбэрдей-Балъкъэрми. Ди цIыхухэм зэи ящыгъупщэнкъым 2005 гъэм жэпуэгъуэм и 13 - 14-хэм Налшык щыщыхьуэ гуэур.

Терроризмэм кьыпкъырыкI гузэвэгъуэм Урысейм и мызакъуэу, дуней псори хэтщ. Абы зы къэрали щыхъумэ хьуркъым. Псоми ящIэж 2001 гъэм фокIадэм и 11-м США-м и щIыпIипщым щалэжьа террорист щIэпхьаджагъэ инхэр. КъуэкIыпIэ Гъунэгъуэрапхуэдэ зэхъуэщагъэм кIэщI-кIэщIуэрэ егъэгулэз.

Сыт хуэдэ мурад ямыIэми, сыт хуэдэ щхьэусыгъуэкIэ ямылажьами, террорист Iуэхугъэ зэрыбгъэзэхуэфын щыIэкъым. Сыту жыпIэмэ, апхуэдэ щIэпхьаджагъэ лIэужьыгъуэхэм сыт щыгъуи хэкIадэхэр лажьэ зимыIэ цIыхухэрщ.

Аращ дуней псор зэкъуэту терроризмэм пэщIэувэн щыIуейр. Игъуэ хъуащ сыт хуэдэ терроризм лIэужьыгъуэри цIыхугъэмрэ гъащIэмрэ я бийуэ зэрыщытыр кьагурыIуэу псори зэгухэну. ИтIанэщ терроризмэр кьыщызэтрагъэувы-IэфынкIэ.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

●КъБР-м и прокуратурэм

Хабзэхэр къызэпауд

Бахъсэн районым и прокуратурэм сэтей къыщIащ «Къэбалъкъгаз» ОАО-м и «Бахъсэнгаз» къудамэм и абонент IэнатIэм пэмыкIыгагъэ хэлъу хабзэхэр къызэрыпызэпаулыр.

ПСАЛЪЭМ и хьэтыркIэ, «ЦIыхухэм ясэнмэльнэ Iуэхутхьэбзэхэр зэрыхуащIэ щIыкIэм и Iуэхуэ»э УФ-м и Правительствэм кьыщта унафэм и 4-нэ пунктымрэ «Къэзыгъэсэбэпхэм я хуитныгъэхэр хьэмэным и Iуэхуэ»э федеральнэ законымрэ кьызэпиудри, абонент IэнатIэм тхыгъэкIэ абонент К. зэгурыIуэныгъэ ирищIыIалкъым коммунальнэ Iуэхутхьэбзэхэр хуищIэным теухуауэ. Абы къишащ иужьрейм и хуитныгъэхэр кьызэпауд ныбжь.

2008 гъэм бадзэуэгъуэм и 4-м абонент IэнатIэм и лэжьакIуэ-хэм ахэт ятхащ абонент К. и газ счетчикыр тэмэму мылажьэу. Аращ къэкIэ тхылъыр щатхар счетчикыр зыщыщIэдза щIыпIэркъым, езы абонентри а зэманым абдеж щытакъым. Актым я Iэ щIадзакъым абонентми езы къэзыщыщтахэми. АрщхьэкIэ а тхылъыр тегъэщIапIэ ящIри, япэ ита мази 8-м абонентым къигъэсэбэпа газым и пщIэр щIэрыщIэу кьабжьжащ.

ИщхьэкIэ эи гугъу тщIа унафэм ипкъ иткIэ, щIэрыщIэу кьабжьыа пщIэр зытещIыхьын хуейр мази 6-рщ. Ари хабзэшащэкIэ газ къэбгъэсэбэпу уапэщIэхуамэ. Абонент К. апхуэдэу хуагъэхьакъым Iуэхум и щытыкIэмкIэ абы хъыбар езыгъащIэ тхыль гуэри.

Мыпхуэдэхэр мызэ-мытIэу кьыщохъу нэгъуэщI районхэми. Абы кьыхэкIыу цIыхуэр сакъыу кIэлъплъын хуейщ къызэрабж Iэмэпсымэхэр къызэрапщытэ щIыкIэм. Апхуэдэхэм деж фIэкIыпIэ имыIэу езыхэри щытын хуейщ. Актым Iэ щыщIэдзын хуейр абы итым щыгъуазэ зыхуэпщIа иужькIэщ. Апхуэдэу а актым и копиехэри кьуатыну яхуэгъэувын хуейщ. Мы Iуэхур ехьэлIащ коммунальнэ Iуэхущ1апIэхэм я нэгъуэщI IэнатIэхэм.

Мыбдеж къэпщытакIуэхэм щыхуагъэувын хуейщ езыхэр зэпщIысыр, я кьалэнэр щыубзыхуэ тхылъэр ирагъэльагъуну.

Апхуэдэ сакъыныгъэм гъэпцIакIуэхэм ущахъумэнущ. Абы и фIыгъэкIэ суд Iуэху кIыхьлIыхьхэми уэхъуэну-

● Унагъуэм и илъэс

Пщыншэхэ я унагъэ дахэр.

Жыыхьэ махуэу залъытэж

ГъащIэм кынгъэув упщIэ хэм языхэзу унагъуэ насыпкIэ зэдджэм и жэуапыр къззыгъуэтахэм яшышщ Тэрч къаалэ щышпсэу Пщышщхэ Хьэзизэтрэ, Зи гугъу сшIы зэпихьэгъусхэр илъэс 60-м нэблагъауэ зэгурыIуэнрэ зэрыдыхэтэмрэ я гъэмахуэ зэдэпсэу, ныиж зэдапIащ, къхъуатыхь-пхъурыльтхухэр, абыхьэм я быныжхэр ятьагъуну я насып кынхьащи, жьыщхьэ махуэу залъытэж.

ПщыНШЭХЭ къуажэкIэ Тэрч районым хыхьэ Инарыкъуэгъ щыщщ, адыгагъэ, цIыхугъэ зыхэлъ лъэпкъ кьаитъэншэу ныбгъэгугъуэ-кIуэ. Къуажэдэсхэм пщIэшхэ къыхуащIу дунейм тетащ дин лэжьакIуэхэу ПщышнэхэШогуэ, Багъ, Къазджэрий сымэ, абыхэм Хуэдэ хьужащ къакIэтьыкIуэ щIэблэхэри - цIыхугъэ яхэльщ, гущIэгъу яIэщ, Iэсэльасэщ. Япэ итахэм яхуэфэщэну апIащ МУЭзирРэ Хьэзизэтрэ я бынхэри. Я къуэ нэхъыжь Хьэзизыр дин лэжьакIуэщ, Тэрч къаалэ и Iимамщ, Дей (Мэртэзей) къуажэм дащIыхьа мэжджыдытыщIэр егъэлажьэ. Абы и щхьэгъуэ Маритэ пшынауэ Iэзэщ, Инарыкъуэй Щэнхабзэмкlэ дэт унэм и лэжьакIуэщ. Хьызыррэ Маритэрэ я бынхэр - хьыджэбзипIыр - балигъ хъуащ, унагъуэ ихьащ, бын тIурытI зимыIэ яхэткъым.

МУЭзирРэ Хьэзизэтрэ зыбгъэдэсыр я къуэ нэ хъыщIэ Мухьэмэдщ. Ар и Iэщагъэкlэ шоферщ, ныкъуасаныгъэншэу и Iэнатlэр ирехьэкI, зыдэлажьэр республикэм тхакIуэу къыщацIыхъу, ауэ абы къыдэкIуэуи хьэрычэтыщIэ лъэрыхьу Тэрч къаалэ щыпсэу ПщыгъуэцэАслъэнбэчыщи, щIалэм къыхуаарэзыщI. Дадэрэ нанэрэ зыгуэр хуэныкъуамэ, е зыщIыпIэ дежь къыхэзыыкIамэ, гу лъызыгъэри, ипсу къэсри Мухьэмэд и щхьэгъуэ Марьянищ. Унагъуэ къаэнхэр тэрэзу зэрыщIэм къыдэкIуэу, абы гуащIэтхъмэдарэр зыхуей хуегъаз, пщIантIэм щIэх-щIэхьуурэ къыщцIэхэсыжьи адрей бынырыльхуэхэм яхуогумащIэ.

Зэкъуэшхэм ящыщу Бячеслав Налпшык щопсэу, унеи щхапIэ егъэлажьэ, МУIэд Волгоград дэт индустрие-педагогикэ техникумкIэ кынухащ, унэльащIэ щащ цехым и мастеру Тэрч къаалэ щолажьэ, Юрэ илъэс 20-м нэблагъэуэ «Тэрчналмэс» заводым щолажьэ. Абыхэм я щыпхъу Марфуэзэтл (Балъкъарэх яхэсщ) 1974 гъэ лъанфдрэ я гущIэхэ хилъхьэу а заводым Iутащ, иужьрей илъэситIым Москва дэт «Рот-Фронт» Iэфыкlэ фабрикэм щыIэщ. Зэшыпхъухэм я курыт Замирэ Курп ПщIэзэ (Кьаншууей) къуажэм Хьэщ-хьуэжьхэ исщ, унэгуащэщ. НэхъыщIэ Маринэ Хьымбзэзэрэ я ныесэщ, Тэрч районым сымаджэсыщIи и приемнэ отделением и медсестращ. Иджыри зы шыпхъу яIат абыхэм, ауэ илъэс 20-м иту, ишэгъуэ дахэу Ирэбизэт сымаджэ хъури, дунейм ехыжащ.

Апхуэдэ щIэблэ дахэ зиIэ ПщышшэМУIэзир и ныбжьыр мы гъэм илъэс 80 ирокIу. Зэман хьэпъэм хиубыда дэтхэнэмкI хуэдэу, ар гугъу ехьащ, цIыхум ящIэр ядищIащ, пщэрыльтъ къыщацIыр нэгъэсагъэ зэрищIэм ищIыIуЖкIэ, нэгъуэщI зыгуэркIи сэбэп зэрыхьун кынулъэпхъэщу колхозым хэтащ. Сабийуэ, класситху фIэкIа кьиухыну Iэмал имыгъэзтауэ, лэжьэн щIидзэри, пхъэIэщэм щIэтащ, Хэку зауэшхуэр къыщыхъеи, илъэс 13 фIэкIа мыхъу ныбжьыщIэу, зи лъэр вакъэ изыльхьэм ядэщIыгъуу окопхэр кьитIащ, зэхэуэшхуэхэр щекIуэкIа Курп лъагапIэхэм кьинэ нэмыщI хьэдэхэр зэщIэзыкъуэжам, зэрыпхъуакIуэхэр дахужа нэужь, жэмкIэ вахэм яхэтащ. Зауэр нухри, районым хыхьэ Астемыерий къуажэм дэта МТС-м МУЭзир тракторист Iэнатlэгъэр щыщ. Дадэрэ нанэрэ зыгуэр хуэныкъуамэ, е зыщIыпIэ дежь кьиухэзыыкIамэ, гу лъызыгъэри, ипсу къэсри Мухьэмэд и щхьэгъуэ Марьянищ. Унагъуэ къаэнхэр тэрэзу зэрыщIэм къыдэкIуэу, абы гуащIэтхъмэдарэр зыхуей хуегъаз, пщIантIэм щIэх-щIэхьуурэ къыщцIэхэсыжьи адрей бынырыльхуэхэм яхуогумащIэ.

Зэкъуэшхэм ящыщу Бячеслав Налпшык щопсэу, унеи щхапIэ егъэлажьэ, МУIэд Волгоград дэт индустрие-педагогикэ техникумкI кынухащ, унэльащIэ щащ цехым и мастеру Тэрч къаалэ щолажьэ, Юрэ илъэс 20-м нэблагъэуэ «Тэрчналмэс» заводым щолажьэ. Абыхэм я щыпхъу Марфуэзэтл (Балъкъарэх яхэсщ) 1974 гъэ лъанфдрэ я гущIэхэ хилъхьэу а заводым Iутащ, иужьрей илъэситIым Москва дэт «Рот-Фронт» Iэфыкlэ фабрикэм щыIэщ. Зэшыпхъухэм я курыт Замирэ Курп ПщIэзэ (Кьаншууей) къуажэм Хьэщ-хьуэжьхэ исщ, унэгуащэщ. НэхъыщIэ Маринэ Хьымбзэзэрэ я ныесэщ, Тэрч районым сымаджэсыщIи и приемнэ отделением и медсестращ. Иджыри зы шыпхъу яIат абыхэм, ауэ илъэс 20-м иту, ишэгъуэ дахэу Ирэбизэт сымаджэ хъури, дунейм ехыжащ.

Апхуэдэ щIэблэ дахэ зиIэ ПщышшэМУIэзир и ныбжьыр мы гъэм илъэс 80 ирокIу. Зэман хьэпъэм хиубыда дэтхэнэмкI хуэдэу, ар гугъу ехьащ, цIыхум ящIэр ядищIащ, пщэрыльтъ къыщацIыр нэгъэсагъэ зэрищIэм ищIыIуЖкIэ, нэгъуэщI зыгуэркIи сэбэп зэрыхьун кынулъэпхъэщу колхозым хэтащ. Сабийуэ, класситху фIэкIа кьиухыну Iэмал имыгъэзтауэ, лэжьэн щIидзэри, пхъэIэщэм щIэтащ, Хэку зауэшхуэр къыщыхъеи, илъэс 13 фIэкIа мыхъу ныбжьыщIэу, зи лъэр вакъэ изыльхьэм ядэщIыгъуу окопхэр кьитIащ, зэхэуэшхуэхэр щекIуэкIа Курп лъагапIэхэм кьинэ нэмыщI хьэдэхэр зэщIэзыкъуэжам, зэрыпхъуакIуэхэр дахужа нэужь, жэмкIэ вахэм яхэтащ. Зауэр нухри, районым хыхьэ Астемыерий къуажэм дэта МТС-м МУЭзир тракторист Iэнатlэгъэр щыщ. Дадэрэ нанэрэ зыгуэр хуэныкъуамэ, е зыщIыпIэ дежь кьиухэзыыкIамэ, гу лъызыгъэри, ипсу къэсри Мухьэмэд и щхьэгъуэ Марьянищ. Унагъуэ къаэнхэр тэрэзу зэрыщIэм къыдэкIуэу, абы гуащIэтхъмэдарэр зыхуей хуегъаз, пщIантIэм щIэх-щIэхьуурэ къыщцIэхэсыжьи адрей бынырыльхуэхэм яхуогумащIэ.

ЗэкъуэшхэмрэЗ ящыщу Бячеслав Налпшык щопсэу, унеи щхапIэ егъэлажьэ, МУIэд Волгоград дэт индустрие-педагогикэ техникумкI кынухащ, унэльащIэ щащ цехым и мастеру Тэрч къаалэ щолажьэ, Юрэ илъэс 20-м нэблагъэуэ «Тэрчналмэс» заводым щолажьэ. Абыхэм я щыпхъу Марфуэзэтл (Балъкъарэх яхэсщ) 1974 гъэ лъанфдрэ я гущIэхэ хилъхьэу а заводым Iутащ, иужьрей илъэситIым Москва дэт «Рот-Фронт» Iэфыкlэ фабрикэм щыIэщ. Зэшыпхъухэм я курыт Замирэ Курп ПщIэзэ (Кьаншууей) къуажэм Хьэщ-хьуэжьхэ исщ, унэгуащэщ. НэхъыщIэ Маринэ Хьымбзэзэрэ я ныесэщ, Тэрч районым сымаджэсыщIи и приемнэ отделением и медсестращ. Иджыри зы шыпхъу яIат абыхэм, ауэ илъэс 20-м иту, ишэгъуэ дахэу Ирэбизэт сымаджэ хъури, дунейм ехыжащ.

Апхуэдэ щIэблэ дахэ зиIэ ПщышшэМУIэзир и ныбжьыр мы гъэм илъэс 80 ирокIу. Зэман хьэпъэм хиубыда дэтхэнэмкI хуэдэу, ар гугъу ехьащ, цIыхум ящIэр ядищIащ, пщэрыльтъ къыщацIыр нэгъэсагъэ зэрищIэм ищIыIуЖкIэ, нэгъуэщI зыгуэркIи сэбэп зэрыхьун кынулъэпхъэщу колхозым хэтащ. Сабийуэ, класситху фIэкIа кьиухыну Iэмал имыгъэзтауэ, лэжьэн щIидзэри, пхъэIэщэм щIэтащ, Хэку зауэшхуэр къыщыхъеи, илъэс 13 фIэкIа мыхъу ныбжьыщIэу, зи лъэр вакъэ изыльхьэм ядэщIыгъуу окопхэр кьитIащ, зэхэуэшхуэхэр щекIуэкIа Курп лъагапIэхэм кьинэ нэмыщI хьэдэхэр зэщIэзыкъуэжам, зэрыпхъуакIуэхэр дахужа нэужь, жэмкIэ вахэм яхэтащ. Зауэр нухри, районым хыхьэ Астемыерий къуажэм дэта МТС-м МУЭзир тракторист Iэнатlэгъэр щыщ. Дадэрэ нанэрэ зыгуэр хуэныкъуамэ, е зыщIыпIэ дежь кьиухэзыыкIамэ, гу лъызыгъэри, ипсу къэсри Мухьэмэд и щхьэгъуэ Марьянищ. Унагъуэ къаэнхэр тэрэзу зэрыщIэм къыдэкIуэу, абы гуащIэтхъмэдарэр зыхуей хуегъаз, пщIантIэм щIэх-щIэхьуурэ къыщцIэхэсыжьи адрей бынырыльхуэхэм яхуогумащIэ.

ЗэкъуэшхэмрэЗ ящыщу Бячеслав Налпшык щопсэу, унеи щхапIэ егъэлажьэ, МУIэд Волгоград дэт индустрие-педагогикэ техникумкI кынухащ, унэльащIэ щащ цехым и мастеру Тэрч къаалэ щолажьэ, Юрэ илъэс 20-м нэблагъэуэ «Тэрчналмэс» заводым щолажьэ. Абыхэм я щыпхъу Марфуэзэтл (Балъкъарэх яхэсщ) 1974 гъэ лъанфдрэ я гущIэхэ хилъхьэу а заводым Iутащ, иужьрей илъэситIым Москва дэт «Рот-Фронт» Iэфыкlэ фабрикэм щыIэщ. Зэшыпхъухэм я курыт Замирэ Курп ПщIэзэ (Кьаншууей) къуажэм Хьэщ-

Сабийхэм я узынщагъэм толажьэ

● Гулъытэ

Сабийхэм я узынщагъэм щыкIэлъплъу икIи щрагъажьу Налпшык и Долинск щIыпIэм щыIэ «мэз» школым зыхуей псомкIи хуэхьэзыру гъэ елджэгуэщIэм щIидзэжащ.

ИЛЪЭС ожьыгъэкIэ мыбы щыIэн хуеиуэ кьаГъакIуэ цIыкIуэхэм тыншыпIэ кьаухзэгъэнэщыным теухуащ елджапIэм щекIуэкIа лэжьыгъэ. Классхэр къанэ щымыIэу зэрахьащ, унэ льэгуэхэм линолеум щIэрыщIэу ирагъэкIащ. Ремонт щекIуэкIащ шхапIэми, щыIэр къэмыс щIыкIэ школым и унашхэр зэрагъэпэщжьынуц. КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министерствэм дэт щIыкъынычьэкIэ школым кьищхэуащ щыкIуэм я узынщагъэм зэрыкIэлъплъыну, зэрелъэзэну Iэмэпсымэхэр.

ЛЪОСТЭН Музэ.

● Жыджэру фыхэт!

«МафIэс щхъуантIэ»

- араш зэрелджэр Май къаалэм и щыпIэ псоми еужьэрэкIыу щрагъэкIуэкIын хуейуэ къаалэ администрацэм къыхилъхьа Iуэхум.

АБЫ ИПКЪ ИткIэ предприятэхэм, организацэхэм, уней Iэнатlэ щхьэхуэхэм мы илъэсым ямылейуэ дэнэкIи щыбгъуа амброзиер паупщI. Лэжьыгъэр зэрекIуэкIым ткIийуэ кIэльоплъ къаалэм и унафэщIхэр. «МафIэс щхъуантIэ» зыфIаща Iуэхум дэтхэнэ зы къаалэдэсри жыджэру хэтщ.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

● Дэ къытхуатх

Бзэр псэуху

Илъэс кIуам дунейм ехьажащ ди лъэпкъ тхакIуэ щIэрыIуэ МафIэдэ Сэрэбий. Сэрэбий и тхыгъэхэм пщIэшхэ зэрагъуэтам и щыхьэтщ ахэр университетым зэрыщрагъаджэ программэм зэрыхагъэхьар. Студентхэми хуабжу афIэхьэлэмэтщ МафIэдэм и IэдакъэщIекIэр. Иджыблагъэ редакцэм къыIэрыхьащ тхакIуэ щIэрыIуэм и къаалэмыпIэм къыщIэкIа-хэр гунэс зыщыкъу пщащэм и тхыгъэ.

ДЖЭРМЭНШЫК щIыпIэм, пщыхьэщхьэ бзыгъэмэ, дыгъэр уардэу кьытету уольагъу, Моуэ-щэ, уафэмрэ щыIэмрэ я зэхуакъуэ дежьаГэ дыдэрэ пльыжь-гъуэжьыфэу зыкьыщIегъэльэгъуэнщи, уэгум хэшыпсыхьыжьыщ...

Куэд кьыхэхэкIухьащ, куэди сльэгъуащ сэ. Ауэ зыщIыпIи щыслъэгъуакьым ди къуажэм хуэдэу жыг хадэ дахэ щыкI... Джэрмэншык мыIэрысэр-щэ? Иджыпсту хуэдэу сощIэж - Iэштым нэхърэ нэхъ ину, кьыпхьу аиэ, щыым зэрынэсу зэхэмыпIытIэу теуруэ зэгуэхуэрэ я жыIэхэр кьищэщу.

Куэд сльэгъуащ сэ, ауэ Джэрмэншык пхъэщхьэмыщIхьэхэм, ди псынэ цIыкIуэм ипэсщIын зыщIыпIи щIэ-лъэгъуакьым... Сыту гукъэкIыж дахащэ ахэр си дежкIэ. Сыту хуабжу сыпхъэзэща уэ, си кьуажэжь...»

(МафIэдэ Сэрэбий и гукъэкIыжхэм щыщщ).

ХэкулI имысмэ, Хэкур Хэкуклым
Лы нэс хэмытмэ - лъэпкьри арщ.
ЩIэжIамэ куэд адыгэ нэгум, ЛыфI куэдкIи Iкъэр кьытхуэупсащ:
Андемыркъан! Инал!
Кургъоекъуэ!
Щолэхьу! Темрыкъуэ!
Дамэлей!

Нэгуэ Шорэ!
Хуэщщ апхуэдэлIэр
Къэбэрдейм!

Мыбыхэм я гъусэу и цIэ кьиплIуэну зыхуэфащэ ди адыгэлI нэсхэм ящыщщ МафIэдэ Сэрэбий.

Кавказ щIыналъэ абрагъуэм и теплъэр, ди тафэ бейхэр, ди цIыху тельыджэхэр, абыхэм я зэхэтыкIэхэр нэсу къэзыгъэлъэгъуар хамэ щыIпIэ кьикIа зекIуэлIыкьи икIи нэгъуэщI лъэпкъ тхакIуэхым, атIэ адыгэ лъэпкъым и кьуэ пэж, Джэрмэншык жьлIагъуэм и куэщI къитхэкьиа, ди хьэуа кьабзэм ипсыхьа, адэ-анэ щыпкъэ и къэ я жьэгу къыдэкIа МафIэдэ Хьэжмэстафэ и кьуэ Сэрэбийщ. Абы ди пащхьэ кьрельхьэ тхыдэ гуаузкIэ гъэнщIа, лъыпсрэ нэпскIэ тхьэщIа адыгэ гъыщIэм и тхыдэр. Сэрэбий тхыдэтхт, этнографт, тхыдэ щIэнигъэхэм я докторт.

Илъэс бжыгъэ куэдкIэ хэхьдэ зырызурэ зэхуихьэса лэжьыгъэр екIуу ди пащхьэ кьрилъхьэжьыну хуэзфIэкIащ абы. Дэтхэнэ зы тхыгъэри ди литературэм и дежкIэ хэпльхьэныгъэшхуэт, лъэбакъэ щIэт, фIагъ куэд зыбгъэдэлъ. Абы щыхьэт тохьуэ МафIэдэм Кьандур Иззэт и цIэкIэ щыIэ саугъэтыр, Къэбэрдей-Балькъэрым и Къэрал саугъэтыр кьыIэрыхуагъэфэщащ.

Сэрэбий и къуэпсыр зыхэтыр ди щыгурщ, и сабиигъэр, дауэ гугъуу щымытами, щекIуэкIар ди кьуажэрщ, ди дежкIэ щынагъэм япэ лъэбакъуэр щыхуичар, ди кьуажэ еджапIэрщ лэжьэн щыщIидзар. Щэн хэмылъу, дэгъэнэ зы щыхьми хуэдэу, Сэрэбий и дежкIэ лъапIэт и жыIэжьыр.

Гъапагъэрэ щабагъэрэ зыбгъэгъэль щыху Iэсэ, егъэджакIуэ нэс, ущикIуэ, чэнджэщэгъу Iэзэ, тхакIуэ гъуэзэджэ, кьэухуакIуэ щэджащэ - а псальэхэр псори МафIэдзым епхьэлIэ хьунущ.

Адыгэ литературэм увыпIэщхуэ щеубыд лъэпкъ тхыдэм. Зы тхакIуэ зы усакIуи гу лъымытэу кьэнакьым абы. Тхыдэр и лъаб жьэщ МафIэдз Сэрэбий и «Хьэщ-Iэ махуэ» повестым, «Гъыбзэ хуэфащэ», «Мыщэ лъэбжьанэ» роман-дилогием. Мы тхыгъэхэм екIуу кьыщIегъэльэгъуэжащ ди лъэпкъыр дуней псом кьыщэрыщащIыхуэ и зэхэтыкIэ дахэр, яхэль гъэсэныгъэр, я теплъэ у ардэмрэ лIыхь ужьыгъэ зэрахьэмрэ, дызэрыпагэ адыгэ хабзэр. А псоми тхакIуэм кьыщэриIуатэр псальэ гъущэ кьудейкьым, атIэ цIыху пыухьыкIахэм яхэпщагъэ дегъэльагъу. ГъащIэр зэрыщытаущ ди пащхьэ кьрельхьэжь. МафIэдзэ, абы и пащхьэ кьрельхьэ тхыдэ гуаузкIэ гъэнщIа, лъыпсрэ нэпскIэ тхьэщIа адыгэ гъыщIэм и тхыдэр. Сэрэбий тхыдэтхт, этнографт, тхыдэ щIэнигъэхэм я докторт.

Илъэс бжыгъэ куэдкIэ хэхьдэ зырызурэ зэхуихьэса лэжьыгъэр екIуу ди пащхьэ кьрилъхьэжьыну хуэзфIэкIащ абы. Дэтхэнэ зы тхыгъэри ди литературэм и дежкIэ хэпльхьэныгъэшхуэт, лъэбакъэ щIэт, фIагъ куэд зыбгъэдэлъ. Абы щыхьэт тохьуэ МафIэдзым Кьандур Иззэт и цIэкIэ щыIэ саугъэтыр, Къэбэрдей-Балькъэрым и Къэрал саугъэтыр кьыIэрыхуагъэфэщащ.

Сэрэбий и къуэпсыр зыхэтыр ди щыгурщ, и сабиигъэр, дауэ гугъуу щымытами, щекIуэкIар ди кьуажэрщ, ди дежкIэ щынагъэм япэ лъэбакъуэр щыхуичар, ди кьуажэ еджапIэрщ лэжьэн щыщIидзар. Щэн хэмылъу, дэгъэнэ зы щыхьми хуэдэу, Сэрэбий и дежкIэ лъапIэт и жыIэжьыр.

Гъапагъэрэ щабагъэрэ зыбгъэгъэль щыху Iэсэ, егъэджакIуэ нэс, ущикIуэ, чэнджэщэгъу Iэзэ, тхакIуэ гъуэзэджэ, кьэухуакIуэ щэджащэ - а пс

ЩытыкIэм псынщIэу зехъуэж

Дакъыкъэ зыбжанэ дэкIмэ, Матвеевэ Светланэ Юхуа Сю джэгуГъуэр къуфIихьэхунущ.

ЧЕМПИОНАТЫМ и етIуанэ раундым пхыкIар шахматистКэ 30-щ. Языныкъуэхэм ар тыншу къайхъуIащ, я хьэрхуэрэгъуэхэр къыззрымыкIуам къыхэкIыу, адрейхэм тай-брейк гугъуэхэр къыззрамкIуам къыхэкIыж хуей хъуащ. Зи «насып къикIахэм» яхэхуащ США-м и шахматистКэ нэхъыфIхэм ящыщ Затонских Аннэ. Ятп раундым ар зыдэджэгун хуеяр Голландием и лIыкIуэ куржы пщащэ Ланчавэ Тэящ, ауэ ар чемпионатым къэкIуакъым, и лъэпкъэгъу шахматистКэхэм я Iуэху епIыкIкIар ядмыгъуи. Апхуэдэ щыкIэкIэ Затонских Аннэ махуитIкIэ зигъэпсэхуну къыхуэзкIащ, уеблэмэ Гуэл ЩхьацантIэхэм зыIутнуи хунэсащ.

Жьы Iурыхьэгъуэ игъуэташ Урысейм и гуп къыхэ хам и пашэ Костенюк Александри. Ираным щыщ Пуркашян Атуш текIуауэ, иджы ар попльэ ещанэ раундым, етIуанэм деж зыпэщIэуэнкIэ хъуну щыта Корбут Екатеринэрэ Гветадзэ Софирэ къыззрымыкIуам къыхэкIыу. Апхуэдэщи Индием щыщ шахматистКэ, дуней псом рейтинг лъагэ щызиIэ Конеру Хампи и Iуэху зыщIэ Пуркашин: ятп раундым къыщыIтыеца джэгуГъуитIри Алаа-эльДин Йорсэ къыфIихьри, махуитIкIэ зигъэпсэхуну кьыхуэдкIащ.

УмыгъэщIэгъуэн пльэкIыркъым: дыщэ пыIэр зыIэрагъэхьэн папщIэ чемпионатым хэтхэм зэкIэ ячар зы пIэбанкуэщ, ауэ зэхъэзэхуэм и екIуэкIыкIэм хуабжьу зихъуэжащ! Ятп джэгуГъуэр нэхъ лъэщу кьаГьытэхэм я балл бжыгъэхэр яхуэхъумэняхуэмыхьумэнымкIэ зэфIэкIыпIэу щытамэ, ящыкIэтыкIуэ джэгуГъуэхэм шахмат стIол псомэ зэныкъуэкъуэм зыщиубгъуат.

Иджы зэхьэзэхуэм хэтыжкъым шахматистКэ нэхъ гуащIэмащIэхэр, икIи къэна дэхэнэми текIуэныгъэр зыIэригъэхьэфыну Iэмал иIэу къэпльитэ хьунущ - абыхэм я сыт хуэдэ шахмат «лъэбакъуэрэ» гъэунэхуэпIэщ, Ауэ щыхъукIи, ахэр нэхъ лъэпщхэм щIыхьбжэр я лъэкIыныгъэмрэ зэфIэкIымрэ сытым дежи къагъэлъэгъуэфыну зэрыщытырщ.

ФокIадэм и 1-м (чемпионатым и епIанэ махуэм) джэгуэгъу зэрамыIам къыхэкIыу зэкъэзэхуэр щекIуэкI залым щIэмыхьа Конеру Хампирэ Костенюк Александрэрэ кIэщIкIэ яужь иту финалым и 1/8-нэ Iыхьэм щыджэгунухэм я Iуэхур зэхэкIащ: абы хэтынущ Ифань Хоу (Китай), Косинцевэ Татьянэ (Урысей), Гапоненкэ Иннэ, Ушенинэ Аннэ (Украинэ). Ахэр псори я хьэрхуэрэгъуэм ятекIуащ.

А махуэм текIуэныгъэ яIащ шахмат джэгум и пIалъэ фIыуэ зыщIэ Матвеевэ Светланэрэ (зыдэджэгуар Юхуа Сю) китаинкэ ныбжьыщIэ Ян Шенрэ (и хьэрхуэрэгъуэм Сюй Чжаощ). Абыхэм я ныкъуэкъуэгъуэр нэхъ лъэщхэм зэрыхалъытэм къыхэкIкIэ, а турым кIрикIуахэр куэдым ятъэщIэгъуащ. Иджыри дей дунейпсо чемпионкэ цIэр зезыхьэ Юхуа Сю (анэ зэрыхьурэ шахмат зэрымыджэгуар къыумылытэмэ) зэхьэзэхуэм апхуэдэу щIэжыну зэкIыну зыми игугъакъым. Апхуэдэ «телъыдджэ» къигъэхуэн папщIэ Матвеевэм гугъу зригъэхьын, акъыл жанрэ лантIагъэр кIигъэтъэгъуэн хуей хъуащ: дебютымкIэ абы нубыда уныпIэр щIагъуэтэжкъым, ауэ Iуэхур Iэпэдэгъэлэл имыщIу и зэфIэкI псори къыззщIикъуэщ, джэгуГъуэр езым зэрыхуейуэ нукъуэцIийри, китаинкэ цIэрыIуэм текIуащ.

Ян Шен и джэгуКIари тетльыджэт. Ильэс зыбжанэкIэ уэлIэбэкIыжмэ, абы и хьэрхуэрэгъу Сюй Чжао Китайм и шахматистКэ нэхъ лъэрыхьэм хабжэу, бащэкIэ щыгугъыу къекIуэкIащ: бзыльхугъэ зэхъэзэхуэ куэдым «ноль къабзэкIэ» и ныкъуэкъуэгъуэм ятекIуэрт, и рейтингыр псынщIэу дэкIуейрт, зыхуэпабгъэхэри нэхъыбэ хьурт. Ауэ компьютер джэгукIэ Iэзэ Ифань Хоу къыщыухум, езы Чжао дэзыхьэ хъэри нэхъыбэ щыхъум, шахмат льагапIэм тIэкIу текIуэтащ. Иджыдрей дунейпсо чемпионатым кърита Iэмалхэр кьигъэсбэну, Сюй Чжао зыкъыззэкъуихьыхьи хуеят, ауэ и пхьэгъэ ныбжьыщIэм пэхъун ерыщагъи, бэнэныгъи, зэпIэзэрытагъи кьигъэлъэгъуакъым. Иджы къэщIэгъуейщ абы и пльэр чемпионатым щыувыжьынрэ щымыувыжьынрэ.

ФокIадэм и 1-м екIуэкIа адрей джэгуГъуэхэм я гугъу пщIымэ, текIуа яхэмыту нэхъыбэр яухащ, апхуэдэу щытми, жыпIэ хъунукъым, абыхэм ящыщ гуэрхэм я Iэмалхэр зыIэщIагъэкIауэ. Ауэ судьяхэм кьахудэкIащ жэщ ныкъуэ хьуху Сочкэ Монико (Польшэ) и джэгукIам кърикIуахэр зэхагъэкIыну. Кьыззрыщ Iэкламкlэ, Монико псынщIащэу еБгъэрыкIуат ятп джэгуГъуэр блэзыгъэкIа Тан Iран Хуан (Венгрие), щригъэлейм, кьыхэни пэтат, ауэ Хуан къызыкъуихакъым зрикъун тегушхэныгъэ, иIэ хъуа Iэмалри кьигъэсбэзэпыфакъым. Абы кьыхэкIыу судьяхэм Сочкэ Монико текIуауэ къаIэпытащ.

НЫБЭЖЬ Тансэ.
Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Ян Шен (Китай)

Дронавали Харикэ (Индие)

● Ди псэлъэгъуэхэр

Дахагъэм и лъахэ

США-м и шахматистКэ нэхъыфI икIи Украинэм тIэунейрэ и чемпионкэ Затонских Аннэ дунейпсо зэпеуэныгъэм хэтхэм ящыщу ятлъу щыIащ Къэбэрдей-Балъкъарым и щыIэ нэхъ дахэхэм; ятп раундым зыщыкъуэзэм хуея кIуэжы цIыхубз Ланчавэ Тея къызэрымыкIуам къыхэкIыу Аннэ махуитI къыхудэхуащ. Абы и фIыгъэкIэ хуэзэфIэкIащ Гуэл ЩхьацантIэм и къуэ. Сыт щыгъуи хуэдэу абы щыгъуаи и щхьэгъусэикIи и тренер, гроссмейстер Фридман Даниель.

- Ятлъ дауэ къыфIащхьэ?

Аннэ: - Ар псалъэкIэ кIыпхуэIуэтэнкъым! Сэ езым хуабжьу сфIэфIщ щыуэпсым сыхэтыну. Мы щыпIэм хэдэхэм уеплъыну нэхъ гуапэщ, жысIэнщи, архитектурэм нэхъри. И хъурея́гъкIэ щхьацантIагъэщ, ауэзыр тельыджэщ, мыбы псыр щежэхыу къыщIэкIынущ ильэс мини 100 хьауэу. ПсорИ гукъинэжщ!

Аннэ и теплъэмкIэ уолъагъу хуабжьу зэрыарэзыщ. Апхуэдэу абы игу ирихьащ къурщым пхрыкI туннелыр.

- Иджы кьыджефIэт: Кавказым щыщыIэ щытыкIэм фигъэпIейтеижыркъэ?

Аннэ: - ПIэжыр жыпIэнумэ, дэ дышынэуи щытакъым. Дэ Налшык куэд щыдоцIыху, абы кьыхэкIыуи фи дежи щыIэ щытыкIэм дыщыгъуэзэн папщIэ Интернетым деплъын хуейтэкъым.

Даниель: - Америкэми щыжаIэ Мексикэм укIуну шынаIуэ зу. Ауэ щыхуэ и зэным абы ятлъэкIэ къаГанэркъым а къэралым кIуэ-э зыщагъэпсэхуну.

- Чемпионатым и къызэгъэпщыкIэр сыт хуэдэу кьыпщыхьурэ?

Аннэ: - Хьарзынэу къызэгъэпэщащ, тхухаха пэшым ущыджэгуну тынащ. Ауэ псом хуэмыдэу дызыщыгугъыкIар ар кьыззрызэIуаха щыкIэрщ. Москва щекIуэкIа дунейпсо чемпионатри къызыхуэтынщэт, ауэ абы лъэпкъ кьафэхэр щытлъэгъуакъым. ПсоИ хуэмыдэу сигу кьинэжащ пхъэндэ щащIым щIалэ щыкIуэ къызэрыфар.

- Ди чемпионатым подитикэм жьы кьыщIихуащ. Фэ абы сыт хуэдэу еплъыр?

Аннэ: - Дауи, си жагъуэщ куржыкъэ къызэрымыкIуар. Ауэ нэгъуэщI лъэныкъуэкIэ уеплъмэ, мы зэманым урысей цIыхубзхэрэ Куржым кIуэну къыщIэкIынтэкъым чемпионатым хэтыну.

- КъыщжеIэт, Ланчавэ къэкIуауэ щытамэ, хэтыт уэ къызэрыплъытэмкIэ, ятп раундым щытекIуэнур?

Аннэ: - Сэ си рейтингыр куэдкIэ нэхъ лъагэщ, аращи, сефIэныну къыщIэкIынт. Ауэ ари шахматистщ лъэщщ.

- Уэ США-м урицIыхуи, Хы адрыщIым сыт х уэдэ гу лъытэ щигъуэтрэ шахматым?

Аннэ: - Дауи, Iэзагъкlэ Европэм къыкIэроху. Ауэ сабий шахматым гулъытэшхуэ щыхуащ. Кьалытэ мы джэгуКIэр сабийм сыт и лъэныкъуэкIи зиужьынымк щIэгъэкъуэн хуэ жьыу. Шахмат джэгу сабийхэр школым нэхъыфIу щоджэ.

Даниель: - Дэ мы зэманым дызыщыпсэу Германием сабий шахматхэм апхуэдэу фIыуэ зыщIаужьакъым. Арщхьэкlэ мы къэралми шахматым щыхуащI гулъытэр къыззщIэрыуащ дунейпсо шахмат олимпиадэ зэрыщекIуэкIынум и фIыгъэкIэ.

- Аннэ, уэ уэзрысабийрэ шахмат уджэгуу кьыщIэкIынущ.

Аннэ: - Ильэспл-тху ныбжьым ситу къыщIэдзащ. Си адэанэхэри шахматистхэщ. Си адэр хуабжьу хуейт шахматым иригъэсэн папщIэ щалэ щыкIу щыхуалъхуну, ауэ дунейм кьытехьар сэращ. Дэльху сызэриримыIэм кьыхэкIыуи джэгуКIэ зззгъэщIэн хуей хъуащ.

- Щыхухьу-щыхубз шахматхэр зэрызззщхьэщагъэкIым уэ сыт хуэдэу еплъырэ? Ар тэмэм?

Аннэ: - Шахматыр джэгукIэ гугъу дыдэщ. СтIолым убгъэдэсу ущыджэгукIэ, уи хьэльагъым килограмм бжыгъэ щыхэщI кьо хъу. Аращ кьаркIэ ухужьэзыру ущытын щыхуейр.

ХЬЭГУАРЭ Джэмилэ.

● Футболым дихьэххэм папщIэ

ФокIадэм зэIущIэхэр

Дунейпсо зэпеуэ. Къызэрыхах зэIущIэ

ФокIадэм и 10
(бэрэжьей)
Урысей Федераци - Уэльс

Премьер-лигэ
ПощIрэ езанэ джэгуГъуэ

ФокIадэм и 13
(щэбэт)
«Рубин» (Къззан) - «Динамо» (Мэскуу)
«Москва» (Мэскуу) - «Спартак» (Мэскуу)
«Сатурн» (Мэскуу область) - «Томь» (Томск)
«Тэрч» (Iрозэ) - «Зенит» (Санкт-Петербург)

ФокIадэм и 14
(тхьэмахуэ)
«Шинник» (Ярославль) - «Амкар» (Пермь)
«Крылья Советов» (Самарэ) - «Химки» (Химки)
«Спартак-Налшык» (Налшык) - «Локомотив» (Мэскуу)
ЦСКА (Мэскуу) - «Луч-Энергия» (Владивосток)

Чемпионхэм я лигэ. Гуп зэпеуэ.

ФокIадэм и 17
(бэрэжьей)
«Ювентус» (Турин, Италие) - «Зенит» (Санкт-Петербург, УФ)

УЕФА-м и кубок. Ятп IыхьэIэ. Ятп зэIущIэ

ФокIадэм и 18
(махуэ)
«Баник» (Остравэ, Чехие) - «Спартак» (Мэскуу, У Ф)
«Славен» (Капривницэ, Хорватие) - ЦСКА (Мэскуу, У Ф)
«Копенгаген» (Копенгаген, Дание) - «Москва» (Мэскуу, УФ)

ПощIрэ етIуанэ джэгуГъуэ
ФокIадэм и 20
(щэбэт)
«Амкар» - «Крылья Советов»
«Динамо» - «Шинник»
«Химки» - «Сатурн»
«Луч-Энергия» - «Локомотив»

ФокIадэм и 21
(тхьэмахуэ)
«Зенит» - ЦСКА
«Томь» - «Тэрч»
«Спартак» - «Рубин»
«Москва» - «Спартак-Налшык»

Урысей Федерацэм и кубок. Финалым и 1/8-нэ IыхьэI

ФокIадэм и 24
(бэрэжьей)
ЦСКА - «Балтика» (Калининград)
«Локомотив» - «Витязь» (Подольск)
«Шинник» - «Спартак»
«Динамо» - СКА (Дон Iус Ростов)
«Москва» - «Тэрч»
«Томь» - «Волга» (Новгород Ищхьэр)
«Крылья Советов» - «Сибирь» (Новосибирск)
«Рубин» - «Амкар»

ПощIрэ ещанэ джэгуГъуэ

ФокIадэм и 27
(щэбэт)
«Шинник» - «Спартак»
«Локомотив» - «Зенит»
«Спартак-Налшык» - «Луч-Энергия»
«Крылья Советов» - «Динамо»

ФокIадэм и 28
(тхьэмахуэ)
«Рубин» - «Москва»
«Сатурн» - «Амкар»
«Тэрч» - «Химки»
ЦСКА - «Томь»

Чемпионхэм я лигэ. Гуп зэпеуэ
ФокIадэм и 50
(гъубж)
«Зенит» - «Реал» (Мадрид, Испание)

СКА-м бэджэнду

Мэскуу и «Спартакым» и щIалэгъуалэ командэм и капитан Бажэ Амир мы илъэсыр ихуныкIэ Дон Iус Ростов и СКА-м бэджэнду иратащ.

ИЛЪЭС пщыкIубгъу зи ныбжь ди лъахэгъуэ мэзкуудэсхэм я гъуащхьауэ нэхъ Iэзэщ икIи мыгъэрей зэпеуэм топ 11 щыдигъэкIащ. Амир и джэгукIэ гъуэзэджэм зыкъомкIэ и фIыгъэщ Мэскуу и «Спартакым» турнир таблицэм бжыпIэр зэрыщIыбыгъыр. Бажэ Амир топ джэгун щыщIидзар Нарткъалэщ. Илъэс зыбжанэ хъуауэ Мэскуу и «Спартакым» зыщIегъасэ, къэралым и ныбжьыщIэ командэ къыхэхам щIэх-щIэныкъуэ ираджащ, топ зыбжани дигъэкIащ.

Мэскудэсхэм къызэралыпкIэ, куэдкIэ зыщыгугъ Амир сэбэп къыхуэхъунущ ящэ дивизионым щекIуэкI зэхьэзэхуэм зэрыхэтыну. Мы илъэсым и кIэухым аргуэру Мэскуу ящэжынущ.

Псалъэм кьыдэкIуэу жьпIэнщи, Дон Iус Ростов иджыблагъэ бэджэнду щыджэгащ Мэскуу и «Локомотивым» щыщIу нэгъуэщI ди зы лъахэгъу Джатэгъэжь Инал. Ауэ ар зыхэтар «Ростовырщ». Иджыпсту Инал Мэскуу и «Торпедом» хэту ятп дивизионым щекIуэкI зэхьэзэхуэм зэрыжьынэу зыкъыщIегъэльагъуэ.

Командэ къыхэхахэм ираджэ

«Спартак-Налшыкым» и футболист зыбжанэ къэрал зэмылIэужьыгъуэхэм я командэ къыхэхахэм ираджащ.

ДУНЕЙПСО зэпеуэм и кIэух зэхьэзэхуэм хэтынухэр кьыдэкIрыхах зэIущIэхэм фокIадэм и 6-мрэ 10-мрэ щыджэгунущ Молдовэм и командэ кьыхэхам ираджа Фрунзе Виорелрэ Карауш Василийрэ. А махуэ дыдэхэм Ирландиемрэ дуней псом и чемпион Италиемрэ яIущIэну, куржыхэм яхэтынущ Гогуа Гогитэрэ Сиразде Давидрэ.

Урысей Федерацэм и щIалэгъуалэ командэ къыхэхам ираджащ Ятченко Дмитрийрэ Самсонов Олегрэ. Ахэр ядэджэгунущ Куржымрэ Испаниемрэ.

Бырхьэмымрэ Шернасрэ зыхагъэхьэ

Премьер-лигэм хэт командэхэм мы гъэм зыхагъэхьэнухэр щыгъэзыгъуэрэ я командэ къыхэхахэм ираджащ.

БЭДЖЭНДУ Налшык къеГъэзэж ди лъахэгъу гъуащхьэхъуэмэныкъуэ Бырхьэм Къантёмыр. Ар Мэскуу и «Локомотивым» и щIалэгъуалэ гупым иджыри къэс щыджэгуащ. КъищынэмыщIауэ, Литвам и «Ветра» командэм къыхахащ Шернас Дарвиндас.

ФIощIыгъуейщ ахэр зэкIэ налшыкдэсхэм сэбэп къахуэхьуфыну. Iуэхур зытращIыхьыр гъэ кьаКIуэу кьыщIэкIынущ.

ЖЫЛАСЭ Заур.

Хъыбарыфхэр

Ар тыгъэ цIыкIукъым

ПСЫГУЭНСУ къуажэм и амбулаторэм «Узышнагъэ» лъэпкъ проектым ипкъ иту къаЗэрыхьащ зыхуэи псомкIи къызэгъэпэщащ «Iазэль» дэIэпыкъуэгъу псынщIэр. Иджыпсту абы нт медицинэ Iэмэпсымэхэр зэтрауху, абы ирилъжьэнуэр Iуэхум нэхъ куууэ хагъэгъуэзэ. Щыхъ мини 4-м нэс зыщыпсэу жылагъуэмкIэ ар тыгъэ цIыкIукъым.

Къуажэм нэгъуэщI зы хьыбарыфIи щыIэщ: илъэс куэд лъандэрэ псыкIэ гугъу ёхь унагъуэхэм папщIэ Бындыб щыгум бжьаминщIэхэр мыгувэу щаукъуэдиныну. Абы текIуэдэну сом мин 592-р хухахащ.

● Хъужъуэхэр

Iэскэн районым хыхьэ Арщыдан къуажэм щыщ
Къущхьэ (Шэшэн) Ларисэ Адэлбий и пхъум фокIадэм и 1-м къыщащIатхуа махуэгъэ игъэлъапIащи, дохьуэхьу

Уи гъащIэр щIэращIэу, гукъыдэжымрэ дрэжэгъэмрэ уи Iэпэгъуэу, гуауэр ппэлъащIэу, уи лэжьыгъэм уигъэлъапIэу, уи унагъуэм и хьэр пльагъуэ куэдрэ Тхьэм уигъэпсэу!

Къущхьэжэ Иннэ, Асльэн, Залинэ, Аринэ.

Налшык щыпсэу Пщыуэ (Арахъэ) Женя Хьэутий и пхъум нобэ и махуэ гъапIэщи, дохьуэхьу

Уи дунейр нэхуу, Iуэхуу узыхуеижьэм ухуэIэрыхуэу, дрэжэгъуэ уи куэду, кьыбдалъхуаэр бгъэгуфIэу, узыхэсым пщIэрэ нэмысрэ кьыпхуащIу, уи щхьэгъусэ Валерэрэ уэрэ фи бынхэм я хьэр фIыгъуэу Тхьэм уигъэпсэу!

Къущхьэхэ Иннэ, Асльэн, Залинэ, Аринэ.

● Теплъэгъуэхэр

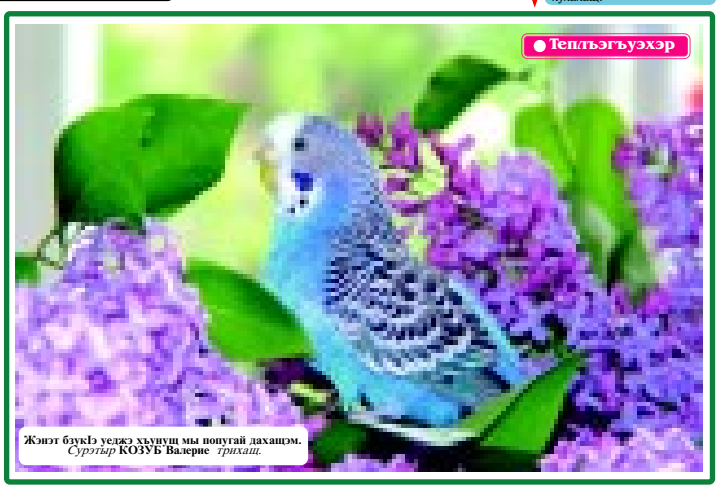
Жэнэт бзыкIэ уеджэ хьунущ мы поигай дахащэм.
Сурэтыр **КОЗУЬ Валерие** *трихащ.*

● КъБР-м и МВД-м къет

Iэщэ Iэмэпсымэхэр

НАЛШЫК къалэм щыIэ ОВД-м и лэжьакIуэхэм Дыгулыбгъуей къуажэм дэт щхьэзакъуэ унэхэм ящыщ зыр кьыщащым кьытрахащ дыжьыныфэ вещество зэрыльэ кумбыгъэу тIу, я кIапэхэм кIапсэ кIэщI пылъу, апхуэдэуи Ф-1 гранатэм и пкъыр, УРЗГМ-2 къызэрагъуэу Iэмэпсымэр, 7,62 шэуэ 8.

Ар кьыздикIамрэ зыхуагъэпсамрэ зэхагъэкI.

* * *

БАХЪСЭНмуниципальнэ районымкIэ ОВД-м и лэжьакIуэхэм Куба къуажэм дэт щхьэзакъуэ унэр кьыщащым кьытрахащ зыщIыпIи щамытха щэзакъуэрыуэ фоч, Хэку зауэшхуэм и лъэхъэнэ винтовкэм и мыжурэ. Кьытрахар экспертизэ ящыну ираташ КъБР-м щыIэ МВД-м и эксперт-криминалист центрым.

А махуэ дыдэм Дыгулыбгъуей къуажэм щыпсэум и Iэщэ хъумапIэ сейфым Iэщэ Iэмэпсымэхэр кьыдахащ.

IуэхуитIри зэхагъэкI.

КЪУЛ Асльэн,
Къэрал кIуэцI Iуэхуэхэмкlэ министерствэу КъБР-м щыIэм и пресс-Iужьущ Iапэм и лэжьакIуэ.

Республикэм и тхакIуэхэр Урысейм и ТхакIуэхэм я союзым хэт, усакIуэ, тхакIуэ, драматург **Жылэтеж Сэлэдин** хуогузавэ абы и шыпхъу **Кубрэ** зэрыIам къыхэкIыу.

«Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэхэр тхакIуэ **Жылэтеж Сэлэдин** хуогузавэ абы и шыпхъу **Кубрэ** зэрыIам къыхэкIыу.

Дунейпсо Адыгэ Хасэр, Къэбэрдей Адыгэ Хасэр, «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакIуэхэр КIуэкIуэ В. М. и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал мэкъумэш академием и ректор, «Зыбуз щыт Урысей» политикэ партым и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэм и политикэ совет ым и секретарь **Жэрыкъуэ Борис Хьэжмурат и къуэм** хогузавэ абы и анэ **Жэрыкъуэ Кубрэ Хьэжкъасым и пхъур** зэрыIам къыхэкIыу.

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФIЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

ЖЬэкIэмыхьу Маринэ (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыкъ Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **Жылаев Маритэ, Льостэн Музэ, Ныбжь Таисэ, Уэрдокъуэ Жансурэт, Хьэжыкъарэ Алик, Шал Мухьэмэд.**

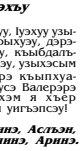

ДИ ХЭЩIАПЭР

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 5, еБгъуанэ - ещIанэ къатэр.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ Iуэхуэхэмкlэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; цIыкIубзхэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьэмэ Iуэхущ Iапэхэм ядэджэзыныкIэ - 42-60-53; къыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ пресмоохэмкIэ - 42-22-88; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 42-63-64, 47-32-15; зэпэзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтерием - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущ Iапэм - 42-26-41; сурэттехым - 42-75-78.

Тедзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжыгъэхэм, кьыщалэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь, Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдахэм яхуэхьныр и щIэ дэтыщ КъБР-м федеральнэ пошт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм. Тел.: 42-06-51, 42-19-59.

Газетыр щрыкIэ жэуап ехь КъБР-м и "Роспечать" АО-м.

Газетыр 1989 гъэм дыкъэзыгъэзэм и 16-м №Н-0065-м щIэту ятхащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ кьыдокI.

КъБР-м ЩIэхэбзэмрэ хьыбарегъащIэ ГъэнатIэхэмкIэ и министерствэм 1905 гъэм щыIа Революцэм и щIэр зезыхьэ и полиграфкомбинат, Налшык къ., Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, телефоныр 42-35-75.

Мы кьыджIыгъуэм елэжьахэщ: **жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Дышэкl Соня, редактору Жылаев Маритэ, корректорхэу Табыщ Динарэ*(2, 3-нэ нат.)*, ПхьатIыкIэ Юрэ *(1, 4-нэ нат.)*, корректорхэм я дIэпыкъугъэу Пуан Заирэ. *Компьютеркlэ газетым и теплъэр щидзащ:* Дол Маринэ, Гъукlэл Рае, *сурэтыщ* Бицу Жанэ.**

Номерыр "Адыгэ псалъэ" и компьютер ГъэнатIэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ тедзэн кIуэну сыхьэт 20.00-м. Щыградзэр сыхьэт 20.00-рщ.

Индексыр 51531 ●Гираж 10.010 ●Заказ №2936